

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jesper Forsgren

Överlåtelseförbudet i 28 § URL

Sakrättsliga och obligationsrättsliga verkningar

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Patrik Lindskoug

Termin för examen: Period 1 VT 2019

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställning	8
1.3 Avgränsningar	9
1.4 Metod och material	10
1.5 Disposition	11
1.6 Terminologi	13
2 UPPHOVSRÄTTEN	14
2.1 Uppkomst	14
2.1.1 Skyddssubjektet	14
2.1.2 Skyddssubjekt	16
2.2 Det immaterialrättsliga skyddet	17
2.2.1 Den ekonomiska rätten	17
2.2.2 Den ideella rätten	19
2.3 Det sakrättsliga skyddet	20
2.3.1 Allmänt om sakrätt	20
2.3.2 Sakrättsligt skydd	21
3 UPPHOVSRÄTTENS ÖVERGÅNG	24
3.1 Överlåtelse	24
3.2 Upplåtelse	27
3.3 Godtrosförvärv och dubbelöverlåtelse	27
4 ÖVERLÅTELSEFÖRBUDET	30
5 RÄTTSFÖRVÄRVARENS KONKURS	33

5.1 Allmänt om exekutionsåtgärder och dess förhållande till upphovsrätter	33
5.2 Särskilt om konkursens verkningar för det upphovsrättsliga avtalet	36
5.2.1 Konkursboets inträdesrätt i avtalet	36
5.2.2 Upphovsmannens hävningsrätt vid konkurs	39
6 ÖVERLÅTELSEFÖRBUDETS VERKNINGAR	43
6.1 Obligationsrättsliga verkningar	43
6.2 Sakrättsliga verkningar	46
7 ANALYS/SLUTSATS	52
7.1 Förbudets verkningar	52
7.1.1 Obligationsrättsliga verkningar	52
7.1.2 Sakrättsliga verkningar	54
7.2 En intresseavvägning mellan upphovsmän och borgenärer	56
7.3 Slutkommentar	59
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	61
Litteratur	61
Tryckta källor	63
Offentligt tryck	63
Elektroniska källor	64
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	65
EU-domstolen	65
Högsta domstolen	65

Summary

Copyright is composed of two rights, the economic and moral rights. The moral rights are built on the thoughts that the creator of the copyright has a strong personal interest and a connection to its creation. It is the same thoughts that are behind the transfer prohibition in 28 § lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL). The prohibition makes it illicit for the assignee of a copyright protected creation to transfer the copyright onwards, if nothing else is said in an agreement with the creator. The creators have a strong protection through the article, a protection that continues even after the copyright have been transferred.

The question is which impact the prohibition has in terms of the law of obligations and property law when the assignee of the copyright is declared bankrupt and a third part, the creditors, enters the situation. Copyrights can amount to great values and it's in the creditors interest to be able to benefit from the copyrights in the bankruptcy estate and further on get paid for their claims. Transfers of copyrights can be both wholly with full economic rights and partially with a right to use the copyright for a certain time or purpose. The question about a bankruptcy estates opportunity to enter the agreement becomes especially important in the latter form of transfers. If the bankruptcy estate does what's required from it then there are usually no complications in entering the transfer agreement. When the bankruptcy estate enters the agreement the next question is whether the creator can revoke the agreement just because of the bankruptcy and if so, for how long is the right to revoke valid.

According to the wording in the article a bankruptcy estate cannot transfer copyrights without the creator's approval. If the bankruptcy estate enters the copyright agreement with the creator and transfer the right to a third part, the bankruptcy estate breaches the agreement. If the creator suffers any

injury due to the breach, the bankruptcy estate will probably be obligated to indemnify the injuries according to the law of obligations.

The prohibition's impacts in terms of property law are not that easy to foresee. If you look at the situation as two opposite side against each other with the creators' interest on one side and the creditors' interest on the other you can find arguments for both sides in the sources of law. 28 § URL can give the impression of making the copyright protected according to property law, an argument for the copyrighters as their personal connection to the copyright will stay strong. On the other hand there are arguments that claims the creditors' interest to be the most protect worthy and that the prohibition doesn't have that impact in terms of property law. The arguments on the creditors side give the copyright characteristics more alike an article of commerce. Even the Swedish Supreme Court have expressed that one must look at the purpose of the agreement and that it sometimes implies that the copyright will be transferred to a third part from the assignee.

There are strong arguments for both sides and in the end it becomes a question of which interest that should get the strongest protection. If 28 § URL gives the creators such a strong protection in terms of property law in situations of bankruptcy, the creditors status will be considerably reduced. The creators already have a strong protection through the moral rights and are therefor protected against slanderous treatment of their work, despite who has the ownership of the copyright. With consideration to that fact one can make the argument that the impact of 28 § URL could not be of such proportions as it would be unreasonable for the creditors. One thing that speaks for the creators' side is that the legislator explicitly expressed in the legislative history that he wanted to give the creators a stronger protection through the moral rights. Maybe the most reasonable solution is that the transfer prohibition does not give the copyright a protection in terms of property law against a third part, despite the fact that the prohibition is laid down in law.

Sammanfattning

Upphovsrätter ger upphov till både ekonomiska och ideella rättigheter. Den ideella rätten bygger på en tanke om att upphovsmän har ett starkt personligt intresse och en koppling till sina verk. Samma tanke ligger bakom det överlåtelseförbud som finns i 28 § lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL). Förbudet gör det otillåtet för en förvärvare av en upphovsrätt att överlåta rätten vidare, om inte annat har avtalats om med upphovsmannen. Upphovsmännen har av lagregeln att döma ett starkt skydd som står kvar även efter att denne överlåtit rätten vidare.

Frågan är vilka sakrättsliga och obligationsrättsliga verkningar förbudet faktiskt får när förvärvaren av upphovsrätten försätts i konkurs och en tredje part, borgenärerna, träder in i förhållandet. Eftersom upphovsrätter kan uppgå till stora värden är det av intresse för borgenärskollektivet att kunna dra nytta av upphovsrätter i konkursboet för att få sina fordringar betalda. Överlåtelser av upphovsrätter kan ha formen av bl.a. nat fullständiga överlåtelser av förfoganderätten eller upplåtelser av nyttjanderätten. Särskilt vid upplåtelse blir frågan om konkursboets möjlighet att träda in i det upphovsrättsliga avtalet viktig. Om konkursboet följer de krav som finns så kan detta oftast ske utan några vidare komplikationer. Träder konkursboet in i avtalet blir nästa fråga om upphovsmannen kan häva avtalet på grund av konkursen och i så fall hur länge denna hävningsrätt gäller.

Enligt ordalydelsen i 28 § URL så kan inte ett konkursbo överlåta upphovsrätter som gäldenären har förvärvat utan upphovsmannens tillstånd. Om konkursboet träder in i konkursgäldenärens upphovsrättsliga avtal med upphovsmannen och överlåter rätten vidare till en tredje part så bryter konkursboet mot avtalet. Detta kan få obligationsrättsliga verkningar för konkursboet om upphovsmannen lider skada av överlåtelsen då konkursboet troligtvis blir ersättningsskyldiga gentemot upphovsmannen.

Förbudets sakrättsliga verkningar är dock inte lika lätta att förutse. Ser man på situationen som att upphovsmännen och borgenärernas intresse står mot varandra så finns det inom rättskällorna argument som talar för båda sidor. 28 § URL kan ge sken av att upphovsrätten skulle vara sakrättsligt skyddad och därmed inte kunna dras in i konkursen, vilket talar för upphovsmännens intresse då de bibehåller en stark koppling till verket. Från borgenärernas perspektiv finns det stöd för att deras intresse är mest skyddsvärt och att förbudet inte har några sådana sakrättsliga verkningar. Argumenten som stöder borgenärernas intresse ger upphovsrätten en karaktär mer av en handelsvara. Även Högsta domstolen har gett uttryck för att man måste se till avtalets syfte och att det ibland får anses underförstått att upphovsrätten kommer att överlåtas vidare.

Eftersom det finns starka argument på båda sidor blir det i slutändan en fråga om en intresseavvägning och rimlighetsbedömning. Om 28 § URL ger upphovsmännen ett så starkt skydd att upphovsrätter blir sakrättsligt skyddade vid konkurser så försvagas borgenärernas ställning avsevärt. Upphovsmännen har redan ett starkt skydd genom den ideella rätten och är därmed skyddade från kränkande behandling av sina verk, oavsett vem som har äganderätten för verket. Det går därför att argumentera att sådana verkningar av 28 § URL skulle vara orimliga i förhållande till borgenärerna. Det som talar för upphovsmännen är att lagstiftaren var väldigt tydlig med att man ville förstärka det ideella och personliga skyddet vid framtagningen av den upphovsrättsliga lagstiftningen. Trots att förbudet är en lagregel så blir kanske den rimligaste lösningen vid en intresseavvägning att förbudet inte får några sakrättsliga verkningar gentemot tredje man.

Förord

Tiden går fort när man har roligt sägs det. Jag börjar tvivla på att det första stämmer. Det känns nämligen som en evighet sedan jag flyttade ned till Lund och att jag har haft roligt råder det inget tvivel om. Att jag som nolllåta kan konstatera att tiden som skåning har varit helt fantastisk och bortom alla förväntningar får tala för hur jag känner kring den här staden.

Jag vill tacka familjen för allt stöd genom hela studietiden och därutöver. Jag vill tacka Hallands nation där jag fått tak över huvud och vänner för livet. Jag vill tacka FFÖ för allt sy gytt. Samt alla andra personer som korsat min väg och förgyllt mitt liv dessa år.

Ett sista och stort tack ska delas ut till min handledare Patrik Lindskoug för alla värdefulla tips och kommentarer. Detta har hjälpt mig enormt särskilt under de perioder då skrivandet gått trögt.

Lund, 23 maj 2019,

Jesper Forsgren

Förkortningar

AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
Dir	Direktiv
HB	Handelsbalk (1736:1232)
HD	Högsta domstolen
KonkL	Konkurslag (1987:672)
KöplL	Köplag (1990:931)
NIR	Nordiskt immateriellt rättsskydd
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
SkbrL	Lag (1936:81) om skuldebrev
SvJT	Svensk Juristtidning
SOU	Statens Offentliga Utredningar
UB	Utsökningsbalk (1981:774)
URL	Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Upphovsrätter kan idag uppgå till mycket stora värden och enligt Patent- och registreringsverket ligger företagens största värden i immateriella tillgångar.¹ När upphovsrätter får en starkare karaktär av handelsvara blir det således viktigt för inblandade parter att veta hur deras tillgångar och investeringar är skyddade. För upphovsmännen kan frågor som vilken koppling till verket och vilka skydd som består vid en överlåtelse av verket vara viktiga. För förvärvaren av upphovsrätten är det viktigt att det inte finns några frågetecken kring äganderätten och på vilket sätt verket kan nyttjas och förfogas över. Hur säkra kan borgenärerna vara på att få betalt för sina fordringar när gäldenärens säkerhet består av en upphovsrätt? Upphovsrätter i handelssammanhang ger upphov till en rad sak- och obligationsrättsliga frågor som inte går att reda ut endast med hjälp av lagtext.

När lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL) kom till så förklarade lagstiftaren att denne ville stärka upphovsmännens skydd för det ideella och personliga intresset för verket.² Således genomsyras hela URL av tanken att upphovsmännen har det mest skyddsvärda intresset vad gäller upphovsrätter. Detta ger sig bl.a. uttryck i det överlåtelseförbud som finns för upphovsrätter i 28 § URL. Paragrafen stadgar att upphovsrätter inte får överlåtas vidare om detta inte avtalats med upphovsmannen. Lagregeln ger inte upphov till några större problem så länge det är två parter inblandade med en gemensam vilja. Om förvärvaren däremot försätts i konkurs så uppstår en påtvingad intressekonflikt mellan de bakomliggande tankarna om upphovsmännen

---

¹ Patent- och registreringsverket, *Affärsnytta med immaterialrätter*, <<https://www.prv.se/sv/varfor-immaterialratt/affarsnytta-med-immaterialratt/>>, besökt 2019-05-21.

² Prop. 1960:17, s. 1.

som den mest skyddsvärda parten och borgenärernas intresse av att få sina fordringar betalda. Är upphovsmännens intresse skyddade av överlåtelseförbudet i 28 § URL eller kan konkursboet försöka tillgodose borgenärskollektivets intresse?

Håstad har gett uttryck för att frågorna på området är så invecklade att den egentliga frågan är om man verkligen ska bry sig om vad som faktiskt gäller.³ Han menar att de yrkesverksamma som stöter på situationer där dessa frågor kan uppstå tar problemen som de kommer med förhoppningen om att undgå konflikter. En sådan lösning är knappast tillfredställande i en akademisk uppsats och jag kommer nedan till min bästa förmåga försöka reda ut vilka sak- och obligationsrättsliga verkningar överlåtelseförbudet i 28 § URL får vid konkurser.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att sätta sig in i överlåtelseförbudet i 28 § URL för att utreda vilken påverkan lagregeln har vid konkurser. De verkningar som kommer utredas är de obligationsrättsliga som främst rör relationen mellan upphovsmannen och konkursboet samt de sakrättsliga verkningarna vilka kan få stora konsekvenser för både upphovsmännen, konkursboet och borgenärerna. För att uppnå syftet kommer även en intresseavvägning mellan upphovsmännen och borgenärerna att göras. Frågorna kring vilka verkningar överlåtelseförbudet har kommer lösas med hänsyn till båda parter intressen och perspektiv samt relevanta rättskällor.

För att kunna uppnå uppsatsens syfte kommer dessa två frågeställningar att besvaras:

- Vilka sak- och obligationsrättsliga verkningar får överlåtelseförbudet i 28 § URL vid konkurser?
  - Hur står sig bakgrundsmotiven till förbudet vid en intresseavvägning med borgenärerna?

---

³ Håstad (1997), s. 45.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsens frågeställningar tar sikte på en situation som utspelar sig efter att ett verk erhållit upphovsrättsligt skydd. Jag kommer därför utan djupare redogörelse endast ge en översiktlig bakgrund till upphovsrätters uppkomst trots att det även där finns intressanta frågor att diskutera.

Det kan avtalas om överlåtelseförbud även för andra immaterialrätter än upphovsrätter och det finns även för andra immaterialrätter lagstadgade förbud, t.ex. 6 kap. 4 § Varumärkeslag (2010:1877). Jag har avgränsat uppsatsen till att endast behandla det lagstadgade överlåtelseförbudet för upphovsrätter. Detta för att upphovsrätter till skillnad från många andra immaterialrätter ofta kan ha en starkare personlig koppling till skaparen av immaterialrätten vilket ger upphov till andra typer av intressekonflikter och avvägningar. Av samma anledning går jag inte närmre in på datorprogram även fast det också är upphovsrätter, då dessa ofta har en mycket starkare karaktär av handelsvara redan vid skapandet av verket. Även om det i uppsatsen kommer att dras paralleller från andra typer av immaterialrätter i syfte att se hur man löst liknande situationer inom immaterialrätten så kommer ingen djupare redovisning av dessa andra immaterialrätter göras.

En annan intressant fråga skulle kunna vara att behandla arbetstagares överlåtna verk och de konflikter som kan uppstå i den situationen. Det fanns tidigt en tanke från min sida att gå djupare in på detta område men vid vidare efterforskning valdes det bort. Enligt min bedömning skulle det krävas en mycket mer djupgående undersökning för att ge ett resultat som kan vara av något slags intresse och med tillräcklig kvalitet. Andra typer av rättsområden aktualiseras, som t.ex. arbetsrätten, och ämnet skulle nästan kunna ge upphov för ett eget uppsatsarbete. Upphovsrätter skapade av arbetstagare benämns därmed endast kortfattat i denna uppsats.⁴

---

⁴ Se kap. 2.1.2.

1.4 Metod och material

Uppsatsens frågeställningar kommer att besvaras genom tolkning och analys av de klassiska rättskällorna som utgörs av nuvarande lagstiftning, förarbeten, praxis och doktrin. En rättsdogmatisk metod kommer således att användas för att belysa de problem som jag ställt upp i uppsatsens syfte och frågeställningar.⁵ Rättsdogmatiken sägs ofta handla om att fastställa gällande rätt. Det är uppsatsens utgångspunkt att fastställa gällande rätt och hur frågan rimligtvis borde lösas enligt vad som gäller idag. Det ska dock visa sig råda stor oklarhet på området och slutsatserna kan således ha en viss underton av *de lege ferenda* förslag. Sådana förslag får anses vara accepterade i den rättsdogmatiska metoden när de har sin utgångspunkt i vad som kallas gällande rätt.⁶

Den rättsdogmatiska metoden kräver ständig tolkning av rättskällorna. För att nyansera sådan tolkning kommer uppsatsen att ha en löpande analys i de delar som inte är rent deskriptiva.

Eftersom uppsatsens syfte och frågeställningar bygger på en lagregel kommer lagstiftning och förarbeten att studeras. Det perspektiv som används är en intresseavvägning mellan upphovsmän och borgenärer. För att kunna göra den intresseavvägning krävs det fler förhållningssätt till problemet än lagstiftarens. Jag kommer då använda rättspraxis från Högsta domstolen (HD) för att se hur lagreglerna tolkas i praktiken. Den primära rättskällan som kommer användas är dock doktrin. Med reservation för vilken juridisk litteratur som bör benämnas doktrin. I uppsatsen hänvisar jag till det som "litteraturen". Författarna av den litteratur jag använd mig har en sådan hög dignitet inom respektive område att deras verk bör betraktas som godtagbara inom den rättsdogmatiska metoden.

---

⁵ Peczenik, s. 312–313.

⁶ Peczenik, s. 313; Sandgren, s. 650.

Då ämnet för uppsatsen spänner över flera rättsområden har den litteratur som använts följt därefter. Några författare som är återkommande är bland andra Håstad med litteratur inom såväl immaterialrätt, sakrätt som insolvensrätt. I uppsatsens immaterialrättsliga delar är det främst litteratur från Bernitz, Rosén och Levin som har använts där den senare även har litteratur som behandlar immaterialrätten och sakrättens respektive påverkan. Detsamma gäller för Persson som skrivit mycket inom området immaterialrätt och sakrätt. Vad gäller immaterialrätter vid konkurssammanhang bygger mycket av de delarna i uppsatsen på Möllers texter. Texterna är främst hämtade från "Insolvensrättsligt forum" där praktiskt och akademiskt verksamma jurister inom insolvensrätt träffas för att diskutera aktuella frågor. Frågorna som avhandlas och diskuteras publiceras sedan i bokform. Huruvida dessa texter är doktrin eller inte kan diskuteras men med tanke på dess höga status inom det insolvensrättsliga området så anser jag liksom Welamson och Mellqvist att texterna kan behandlas såsom rättskällor.⁷

1.5 Disposition

I det *andra* kapitlet ges en deskriptiv beskrivning av upphovsrättens uppkomst och vilka skydd som följer därav; det immateriella skyddet och det sakrättsliga skyddet. Detta är nödvändigt för att senare i uppsatsen förstå varför vissa regler är utformade som de är samt varför och hur upphovsmännen är skyddade. Immaterialrätters egenskaper är speciella och skiljer sig åt från annan typ av lös egendom. Syftet med detta kapitel är att läsaren ska förstå en del av den skillnaden för att lättare kunna ta till sig uppsatsens huvudämne, överlåtelseförbudet i 28 § URL, och varför det uppstår en konflikt mellan olika intressen.

Det *tredje* kapitlet handlar om upphovsrättens övergång. För att överlåtelseförbudet i 28 § URL ska bli aktuellt så krävs det att upphovsrätten har överlåtits till någon annan från upphovsmannen. I detta

---

⁷ Jfr Welamson och Mellqvist, s. 21 och 23.

kapitel ges exempel på olika former av övergångar, avtalstolkning samt hur situationer med godtrosvärv och dubbelöverlåtelser bör lösas för upphovsrätter.⁸

I *fyärde* kapitlet behandlas själva överlåtelseförbudet i 28 § URL. Uppsatsen handlar om bestämmelsens olika verkningar och det är således viktigt att läsaren vet vad som står i paragrafen. Såväl förbud som undantag. En kortare beskrivning av bestämmelsens syfte ges då detta är något som återkommer genom större delen av uppsatsen.

Eftersom uppsatsen tar sikte på vilka verkningar överlåtelseförbudet har vid konkurser så ges i det *femte* kapitel en översiktlig beskrivning av konkursförfarandet. Andra delen av kapitlet behandlar hur ett konkursutbrott påverkar parternas möjligheter i det upphovsrättsliga avtalet.

I det *sjätte* kapitlet går igenom de obligationsrättsliga och sakrättsliga verkningarna av förbudet. De tidigare kapitlen ger bakgrunden för detta kapitel som skulle kunna beskrivas som uppsatsens hjärta. Det lägger grunden för analysen och svaren på frågeställningarna. Kapitlet är inte lika deskriptivt som de föregående i utformningen och innehåller därmed delanalyser av de olika regler och åsikter som finns kring vilka verkningar förbudet ger.

I det sista *sjunde* kapitlet så görs en analys av överlåtelseförbudets verkningar samt en intresseavvägning mellan upphovsmännen och borgenärerna. I kapitlet görs dels sammanfattningar av delanalyser som givits tidigare i uppsatsen och dels mer djupgående analyser och reflektioner kring några av frågorna som uppstått. I slutkommentaren ger jag min bedömning på vilka de faktiska verkningarna av förbudet blir.

---

⁸ Se kap. 1.6 för en begreppsbeskrivning av *överlåtelse* och *upplåtelse*.

1.6 Terminologi

Vad gäller överlåtelse och upplåtelse finns det delade meningar kring hur begreppen bör användas. Martinson menar att begreppen är missvisande när det kommer till hur de används i förhållande till immaterialrätter. Han menar att det i egentlig mening inte är något som varken överlåts eller upplåts. Istället handlar det om löften att inte ingripa och att inte agera på ett visst sätt rörande den immateriella rätten i fråga. Förslag ges då på att begrepp som "licens" och "abdikering" är mer korrekta i sammanhanget. För att helt korrekt spegla alla de olika sätt som löften om att inte ingripa kan uttryckas på bör även fler termer kanske användas. Martinson tycker dock att begreppen licens, exklusiv licens och abdikering räcker som utgångspunkt och i vart fall är mer relevanta än överlåtelse och upplåtelse när det kommer till immaterialrätter och tredjemanskonflikter.⁹

Martinsons åsikt finner även visst stöd i lagmotiven. Visserligen används begreppet överlåtelse men för att särskilja på begreppsparet överlåtelse och upplåtelse används istället begreppen ensamrätt och licens.¹⁰ Möller påpekar att URL använder begreppet överlåtelse som samlingsnamn för både överlåtelse och upplåtelse. Överlåtelse använder Möller som begrepp för köp, byte och gåva av immaterialrätter och upplåtelse eller licens för alla former av nyttjanderättsavtal.¹¹ Begreppsparet överlåtelse och upplåtelse används i en mängd annan litteratur och känns som vedertagna uttryck.¹² Jag kommer använda dessa begrepp på samma sätt som Möller beskrivit sin användning av begreppsparet.

---

⁹ Martinson, s. 535.

¹⁰ SOU 1956:25 s. 276.

¹¹ Möller (1997), s. 15.

¹² Se t.ex. Renman Claesson, s. 161; Bernitz m.fl. s. 114.

2 Upphovsrätten

2.1 Uppkomst

2.1.1 Skyddsobjektet

En upphovsrätt utgörs av ett verk som nått upp till kraven för upphovsrättsligt skydd. Upphovsrätten till verket är skyddsobjektet och upphovsrätten består av den ekonomiska rätten och den ideella rätten till verket som upphovsrätten är kopplad till.¹³ Eftersom en upphovsrätt är svårare att urskilja än en fysisk sak är det viktigt att veta när en upphovsrätt uppstår. Man kan kortfattat säga att ett alster får upphovsrättsligt skydd om det uppnår verkshöjd.¹⁴ Begreppet verkshöjd kommer från "verk" i 1 § URL. För ytterligare förståelse av vad som ger ett verk upphovsrättsligt skydd kan man i förarbetena läsa att verket ska nå upp till "ett visst mått av självständighet och originalitet".¹⁵ Det innebär att verket ska komma från upphovsmannens egna personliga skapandeinsats.¹⁶ Verket måste också ha ett visst mått av särprägel. Måttet är dock olika för olika typer av verk och det finns ingen generell nivå för att uppnå särprägel.¹⁷

Originaliteten på ett verk avgör hur stort skyddsomfånget blir. Ett mindre originellt verk får ett mindre skyddsomfång medan ett verk med större originalitet kommer få ett större skyddsomfång. Mönster på tyger som avbildar välkända växter från naturen har av HD visserligen ansetts vara upphovsrättsligt skyddade men med ett litet skyddsomfång då avbildningarna inte var särskilt originella.¹⁸

---

¹³ Se vidare kap. 2.2.

¹⁴ Maunsbach och Wennersten, s. 66.

¹⁵ Prop. 1960:17 s. 49; Maunsbach och Wennersten, s. 66.

¹⁶ Jfr C-5/08 *Infopaq*.

¹⁷ Karnov internet, lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 1 kap. 1 §, not 2, 2019-02-27.

¹⁸ Maunsbach och Wennersten, s. 67; NJA 1994 s. 74.

Uppfyller verket de kvalifikationer som finns så uppkommer det upphovsrättsliga skyddet i och med skapandet. Upphovsrätter varken kan eller behöver registreras hos någon myndighet utan uppkommer helt formlöst. Skyddet gäller sedan så länge upphovsmannen är vid livet och 70 år efter dennes död, 43 § URL. Därefter är det fritt fram för vem som helst att nyttja verket utan att riskera rättsliga påföljder.¹⁹

Det finns inga krav på att verket ska hålla en viss kvalitet för att erhålla skydd.²⁰ Vad som menas med verk ska även det tolkas brett. I 1 § URL står det att litterära och konstnärliga verk kan få upphovsrättsligt skydd. Paragrafen räknar även upp några sådana verk utan att ge en fullständig lista. Ett litterärt verk är således inte endast litteratur utan snarare verk som beskriver, anger, sammanställer eller åskådliggör något.²¹ Vad gäller de konstnärliga verken ska alla verk som skapas med "en konstnärlig ambition och i syfte att nå en konstnärlig verkan" anses vara just konstnärliga verk.²² Lagen delar upp de konstnärliga verken i fyra undergrupper musikaliska verk, filmverk, sceniska verk i framförande och konstverk.²³

Bearbetningar av verk, t.ex. till andra konstformer eller översättningar ges ett eget skydd enligt 4 § 1 st. URL. Dessa bearbetningar är dock beroende av det ursprungliga verket och bearbetningen får inte förfogas över i strid mot originalverket. Det krävs således ett tillstånd från upphovsmannen till det ursprungliga verket. Vill någon t.ex. sätta upp en teater där berättelsen är helt baserad på en barnbok så krävs tillstånd från upphovsmannen till barnboken. Teatershowen får ett eget upphovsrättsligt skydd, i dess bearbetade form.²⁴ Skyddet är dock begränsat på så sätt att rättshavaren för det bearbetade verket inte kan framställa exemplar eller göra det tillgängligt

---

¹⁹ Maunsbach och Wennersten, s. 73.

²⁰ Levin (2017), s. 84.

²¹ Bernitz m.fl., s. 52.

²² SOU 1956:25 s. 65.

²³ Bernitz m.fl., s. 53.

²⁴ Levin (2017), s. 78; Olsson och Rosén, s. 106.

för allmänheten utan den ursprunglige upphovsmannens tillstånd, barnboks författaren i det här exemplet.²⁵

2.1.2 Skyddssubjekt

Skyddssubjektet är till en början den person som har skapat verket, skyddsobjektet, men eftersom delar av upphovsrätten kan överföras vidare till andra personer är det mer korrekt att säga att skyddssubjektet är den som innehar det immaterialrättsliga skyddet för verket.²⁶ Den ursprunglige rättshavaren är alltid en fysisk person och det framgår av 1 § URL "*den* som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk".²⁷

Flera personer kan vara samägare till en upphovsrätt om verket har skapats tillsammans och det inte går att särskilja varje enskild persons bidrag som ett självständigt verk, vilket framgår av 6 § URL. Om verket skapas som en enhet men den enskilda personens bidrag kan definieras som ett självständigt verk så gäller inte samäganderegeln och varje enskild person blir istället upphovsman och rättshavare till sin del av helheten.²⁸

Som ovan nämnts är det ursprungliga skyddssubjektet alltid en fysisk person. Juridiska personer kan dock vara ägare av upphovsrätter och således bli skyddssubjekt. Detta är särskilt anmärkningsvärt i anställningsförhållanden i vissa branscher där det i det dagliga arbetet skapas upphovsrätter från anställda som företaget sedan disponerar över. I förarbetet används som exempel att en reklambyrå måste kunna få överlåta alster vidare till sina kunder trots att dessa alster är skapade av anställda. Byrån äger förfoganderätten till verken genom själva anställningsavtalet och de anställda får även därmed ansetts ha samtyckt till att byrån får överlåta verket vidare.²⁹

---

²⁵ Maunsbach och Wennersten, s. 76; se kap. 2.2.1 om exemplarframställan.

²⁶ Se vidare kap. 2.2 om immaterialrättsligt skydd och kap. 3 om upphovsrättens övergång.

²⁷ Levin (2017), s. 116; Olin, kap. 2.1.

²⁸ Levin (2017), s. 118.

²⁹ SOU 1956:25 s. 290.

Detsamma gäller t.ex. en tidningsredaktion och de anställda journalisterna. För att inte redaktionen varje dag ska behöva diskutera tillstånd och pris för att få publicera journalisternas texter så krävs någon form av regelverk. I URL finns det inga allmänna regler om upphovsrätter i anställningsförhållanden. Det kan vara för att lagen är skriven på en tid då upphovsmän ofta var mer självständiga.³⁰ Det räcker med de två exempel som nu givits, reklambyrå och tidningsredaktion, för att förstå att det inte ser ut så idag. För att ta reda på vad som gäller i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare när det kommer till förfoganderätt och i förlängningen då även rätten att föra verket vidare får man förlita sig på rättspraxis och avtal. I de branscher där detta är nödvändigt anses ofta en sådan överenskommelse inkommen genom anställningsavtalet, dvs. genom sedvänja och en form av konkludent handlade. Omfattningen av vilka verk och upphovsrätter som arbetsgivaren från den anställde förvärvar bestäms av det normala nyttjandet av ett sådant verk i företagets verksamhet. Det som går inom gränsen för det normala nyttjandet tillfaller arbetsgivaren och det som faller utanför tillfaller den anställde (upphovsmannen).³¹

2.2 Det immaterialrättsliga skyddet

2.2.1 Den ekonomiska rätten

Det upphovsrättsliga skyddet består av en ensamrätt för upphovsmannen att förfoga över verket.³² Ensamrätten består i sin tur av den ekonomiska rätten, 2 § URL, och den ideella/moraliska rätten, 3 § URL.

En del av den ekonomiska rätten är rätten till *exemplarframställning*, som regleras i 2 § 1 och 2 st. URL. Exemplarframställning, eller mångfaldiganderätten som det även kallas, innebär en ensamrätt att framställa exemplar av verket. Det gäller för alla typer av exemplar där

---

³⁰ Levin (2017), s. 125.

³¹ Levin (2017), s. 127; förslag på en paragraf som stadgade detta gavs av Upphovsrättsutredningen i SOU 2011:32, s. 44.

³² Maunsbach och Wennersten, s. 74.

verket helt eller delvis är framställt eller fixerat. Om det bara är en del av ett verk som framställs så är det fortfarande en exemplarframställan så länge som delen ger uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse, dvs. att delen i sig har tillräckligt med verkshöjd.³³

Den andra rätten som ingår i den ekonomiska rätten är *tillgängliggörande för allmänheten*. Det innebär att rättshavaren har ensamrätt på att göra verket tillgängligt för allmänheten. Det rör sig enligt 2 § 3 st. URL om fyra situationer där verket anses ha gjorts tillgängligt för allmänheten: överföring till allmänheten, offentligt framförande, offentlig visning och spridning.

Överföring till allmänheten, 2 § 3 st. p.1 URL, sker när verket görs tillgängligt för allmänheten från en annan plats än där allmänheten befinner sig, trådbundet eller trådlöst. Även överföringar där den enskilde själv kan bestämma på vilken plats och vid vilken tid denne vill ta del av verket omfattas av detta begrepp. Vad som avses med begreppet allmänheten är att det ska röra sig om ett obestämt antal personer som dessutom ska vara ganska så många till antalet.³⁴

Vid *offentligt framförande*, 2 § 3 st. 2 p. URL, så framförs verket på samma plats som där allmänheten tar del av verket. Publiken ska alltså vara närvarande i rummet och kravet på offentlighet finns för att undanta framföranden i privatlivet.³⁵

Offentlig visning, 2 § 3 st. 3 p. URL, påminner en del om offentligt framförande men med skillnaden att något tekniskt hjälpmedel inte används, då blir det istället ett offentligt framförande. Offentlig visning blir oftast aktuellt när det rör sig om bildkonst men gäller även andra typer av verk. Visningsrätten omfattar endast situationer då det fysiska verket visas så att

---

³³ Maunsbach och Wennersten, s. 77; C-5/08 *Infopaq*; NJA 1995 s.256.

³⁴ C-306/05 *Rafael Hoteles* p. 37–39.

³⁵ Karnov internet, lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 1 kap. 2 §, not 19, 2019-03-07.

den närvarande publiken kan ta åt sig det direkt.³⁶ Det kan röra sig om utställning av en tavla eller en bok som placeras i ett skyltfönster. Visas tavlan med hjälp av en projektor så har ett tekniskt hjälpmedel använts och det rör sig då istället om ett offentligt framförande.³⁷ Visningsrätten konsumeras när verket överläts av upphovsmannen till någon annan, 20 § URL. Vad gäller t.ex. filmverk är det dock endast visningsrätten av det fysiska exemplaret som kan sägas konsumeras. Det betyder att det fysiska objekt som filmverket lagras på kan visas men inte själv filmen, då rör det sig istället om offentligt framförande och det kräver upphovsmannens tillstånd.³⁸

Den sista typen av tillgängliggörande för allmänheten som räknas upp i lagtexten är *spridningsrätten*, 2 § 3 st. 4 p. URL. Spridningsrätten omfattar försäljning, uthyrning, utlåning eller andra typer av spridningar till allmänheten. Rätten konsumeras för de exemplar som med upphovsmannens samtycke sprids vidare inom EES, 19 § URL.

2.2.2 Den ideella rätten

Den ideella rätten i 3 § URL består av två skydd för upphovsmannen, namngivelsesrätten och respekträtten. Dessa två skydd kan inte på samma sätt som den ekonomiska rätten överlåtas utan endast efterges. För att en överlåtelse eller ett avstående från den ideella rätten ska vara giltig krävs att eftergiften gäller en till "art och omfattning begränsad användning av verket", 3 § 3 st. URL, som t.ex. en särskild filminspelning.³⁹

Namngivelsesrätten, 3 § 1 st. URL, ger upphovsmannen rätt att få sitt namn angivet när exemplar av dennes verk framställs eller görs tillgängligt för allmänheten, på ett sätt som är förenligt med god sed. Namngivelsesrätten

---

³⁶ Olsson och Rosén s. 79.

³⁷ Maunsbach och Wennersten, s. 88.

³⁸ Karnov internet, lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 1 kap. 20 §, not 80, 2019-03-08.

³⁹ Prop. 1960:17, s. 72; Karnov internet, lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 1 kap. 3 §, not 27, 2019-03-14.

finns bl.a. till för att upphovsmannen har ett ideellt intresse av att förknippas med sitt verk och även ett ekonomiskt intresse av konkursskydd så att inte någon annan kan dra fördelar genom att ge sken av att verket är någon annans än upphovsmannens.⁴⁰ Vill upphovsmannen använda en pseudonym så är det den som ska anges.⁴¹ Eventuella undantag från huvudregeln om när och hur namn ska anges bestäms genom sedvänja för den branschen. Att ange författaren till en psalm under en gudstjänst kan anses störande och är inte sedvänja.⁴² Att ange den ursprunglige författaren vid översättning av ett utländskt verk är helt klart branschsedvänja och ett utelämnande skulle strida mot namngivelsesrätten.⁴³

Den andra av de ideella rätterna är *respekträtten* i 3 § 2 st. URL. Respekträtten innebär att upphovsmannen har rätt att slippa ändringar i sitt verk som kränker dennes konstnärliga eller litterära egenart eller upphovsmannens anseende. Det är även ett skydd mot att verket görs tillgängligt i sammanhang som är kränkande.⁴⁴ Kränkningen i detta sammanhang behöver inte vara straffrättsligt nedsättande. För att avgöra om en ändring är kränkande så ska hänsyn tas till upphovsmannens uppfattning, men en objektiv måttstock ska användas.⁴⁵

2.3 Det sakrättsliga skyddet

2.3.1 Allmänt om sakrätt

Sakrätten behandlar rättigheter som är knutna till olika typer av egendom och mer bestämt tredjemanskonflikter över den egendomen. Ett utmärkande drag för sakrättsliga konflikter är att olika personer, subjekt, framställer motstridiga krav på samma egendom, objektet. Problemet uppstår i och med att kraven inte kan tillgodoses för samtliga subjekt. Får en person sina krav

---

⁴⁰ Bernitz m.fl., s. 99.

⁴¹ SOU 1956:25 s. 117 f.

⁴² Maunsbach och Wennersten, s. 91.

⁴³ Bernitz m.fl., s. 99.

⁴⁴ Maunsbach och Wennersten, s. 92.

⁴⁵ Karnov internet, lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 1 kap. 3 §, not 26, 2019-03-14.

accepterade betyder det att en annan person inte får det. Sakrätten handlar därför till mångt och mycket om hur dessa konflikter kan förebyggas och lösas.⁴⁶

De sakrättsliga reglerna kan delas upp i två områden, de som behandlar omsättningsskyddet och de som avser borgenärsskyddet. Omsättningsskyddsreglerna kan kokas ned till kärnfrågan om godtrosförvärv och vad som krävs för att göra ett godtrosförvärv gällande den egendomstypen och rättigheten som är i fråga.⁴⁷ Vad gäller t.ex. upphovsrätter kan dessa inte godtrosförvärvas.⁴⁸ Omsättningsskyddet handlar om att skydda intresset för äganderätten och att man ska kunna känna trygghet för sin egendom.⁴⁹

Det andra området, med reglerna om borgenärsskydd, handlar om situationer då flera anspråk riktas mot en gäldenärs egendom för att täcka fordringar som finns mot gäldenären. Det kan dels röra sig om en situation då en borgenär riktar anspråk mot egendom hos gäldenären men en tredje person hävdar att den egendomen inte kan utmätas då den ägs av denna tredje person. Dels kan det röra sig om en situation då gäldenären är insolvent och olika borgenärer hävdar bättre rätt till egendom för att få prioritet före alla andra borgenärer. Vid en gäldenärs insolvens ska borgenärerna behandlas lika och sakrätten med förmånsrättsordningen avgör i vilken ordning borgenärernas anspråk kan tillgodoses.⁵⁰

2.3.2 Sakrättsligt skydd

För att kunna avgöra anspråkskonflikter rörande egendom krävs det att man fastställer vem som har bäst rätt till egendomen, dvs. vem som har det sakrättsliga skyddet för den egendomen. I svensk rätt är äganderätten av egendomen den kanske mest avgörande faktorn för att bestämma vem som

---

⁴⁶ Millqvist, s. 17 ff.

⁴⁷ Millqvist, s. 18; jfr kap. 3.4.

⁴⁸ Persson (2008), s. 306.

⁴⁹ Millqvist, s. 18.

⁵⁰ Millqvist, s. 18-19.

har rätt i en konflikt. När man fastställer äganderätten kan besittningen av egendomen ha betydelse.⁵¹ Besittningen är ofta ett rekvisit för det sakrättsliga skyddet vad gäller lös egendom, vilket immaterialrätter kategoriseras som.⁵² Vad gäller immaterialrätter som den här uppsatsens fokus ligger på så har inte besittningen någon betydelse eftersom det inte finns någon fysisk sak att besitta. Det gör även att sakrättsligt skydd inte kan erhållas genom tradition eftersom det inte finns något objekt att tradera.⁵³ Några av de sakrättsliga moment som ger skydd vid förvärv av lösöre lämpar sig inte för immaterialrätter. Denuntiationsprincipen, 31 § lag (1936:81) om skuldebrev (SkbrL), är inte tillämplig då det inte finns någon tredje man att göra medveten om överlåtelsen. Förutom tradition och denuntiation finns ett tredje alternativ som skulle kunna tänkas fungera som sakrättsligt moment för upphovsrätter och det är registrering. Som beskrivet ovan så uppstår det upphovsrättsliga skyddet redan genom skapandet, givet att verket når upp till kraven, och det krävs således inte någon registrering. För de egendomskategorierna där registrering är möjligt för att erhålla sakrättsligt skydd framgår det av särskild lagstiftning, t.ex. för skepp och luftfartyg eller patent och varumärken.⁵⁴ Registrering fungerar därmed inte heller som sakrättsligt moment för upphovsrätter.

Den vanligaste åsikten i litteraturen är att sakrättsskyddet för immaterialrätter uppstår i och med överlåtelseavtalet.⁵⁵ HD har i åtminstone ett fall ansett att avtalet är det moment som immaterialrätter får sitt sakrättsliga skydd genom och att det inte krävs något ytterligare sakrättsmoment för att förvärvaren ska få skydd mot överlåtarens borgenärer.⁵⁶ I och med HDs avgörande och kommentarerna i litteraturen så tycks man ändå med god grund kunna påstå att sakrättsskyddet uppstår i och med avtalet.

---

⁵¹ Millqvist, s. 40.

⁵² Lös egendom bestäms e contrario av 1 kap. 1 § Jordabalk (1970:994).

⁵³ Bernitz m.fl., s. 328.

⁵⁴ Millqvist, s. 142.

⁵⁵ Bernitz m.fl., s. 328 med vidare hänvisningar; Henriksson, s. 141; Hessler, s. 255.

⁵⁶ NJA 2010 s. 617, fallet rör visserligen patent men HDs resonemang angående sakrättsmomentet (p. 10) förs i generella termer om immaterialrätter; se även NJA 2009 s. 695.

Det finns flera aspekter av immaterialrätten som gör dess förhållande till sakrätten annorlunda till skillnad från annan lös egendom. En av dessa aspekter är att överlåtelseförbudet är lagstadgat i 28 § URL:

"Om ej annat avtalats, äger den till vilken upphovsrätt överlåtits icke ändra verket samt ej heller överlåta rätten vidare. Ingår rätten i en rörelse, må den överlåtas i samband med överlåtelse av rörelsen eller del därav; överlåtaren svarar dock alltjämt för avtalets fullgörande."

Vanligtvis är presumtionen att den lösa egendom som en gäldenär har i sin besittning tillhör denne. Vill någon annan göra anspråk på egendomen så är det upp till den att bevisa äganderätt, 18 § 4 kap. utsökningsbalk (1981:774) (UB).⁵⁷ En situation som kan få betydande konsekvenser i t.ex. en konkurs där borgenärerna vill göra anspråk på egendom som en tredje part anser sig ha äganderätt till. Vad gäller upphovsrätter så bryter överlåtelseförbudet den presumtionen i och med att 28 § URL stadgar att upphovsrätten inte får överlåtas om det inte avtalats därom. För att borgenärerna ska kunna dra nytta av egendomen krävs således bevis på att detta får göras genom överlåtelseavtalet, till skillnad från den generella presumtion där bevis krävs från tredje man att egendomen *inte* får utmätas.⁵⁸ Det kommer nedan i uppsatsen dock visa sig att effekterna av 28 § URL inte låter sig förklaras riktigt så enkelt.

---

⁵⁷ NJA 2008 s. 444.

⁵⁸ Se vidare kap. 4 om överlåtelseförbudet.

3 Upphovsrättens övergång

3.1 Överlåtelse

För att en upphovsman affärsmässigt ska kunna utnyttja sitt verk så är möjligheten till en överföring av rätten till verket nödvändig. Det som oftast är av störst betydelse är då en överlåtelse av de ekonomiska rättigheterna, men det kan även gälla den ideella rätten i fall där verket behöver ändras eller anpassas.⁵⁹ Den ideella rätten kan dock inte överlåtas utan endast efterges i begränsad omfattning.⁶⁰

Det är viktigt att skilja på exemplar och själva rätten till verket, något som även framgår av lagtexten i 27 § URL. Ett exemplar disponerar ägaren över som en sak och det ger således ingen förfoganderätt över verket likt den som medföljer av upphovsrättslig ensamrätt.⁶¹ Den immateriella upphovsrätten uppbringar däremot en rad lagstadgade restriktioner över förfogandet, såsom t.ex. rättens överlåtbarhet och utmätbarhet.⁶²

Genom en överlåtelse så säljer upphovsmannen sin ekonomiska rätt till verket. Detta kan göras både helt eller delvis, 27 § 1 st. URL. Det står avtalsparterna fritt att avgöra vad som ska ingå i överlåtelsen. En delvis överlåtelse anses vara det vanligaste. Det följer av upphovsrättens natur, att den är delbar och kan med fördel nyttjas av flera intressenter samtidigt, t.ex. kan ett upphovsrättsligt skyddat verk ges ut som bok, film och tv-serie samtidigt. Framgår det av avtalet att överlåtelsen av rätten är en fullständig överlåtelse så är det vad som gäller.⁶³ En sådan överlåtelse ger förvärvaren en ensamrätt att förfoga över verket på sådant sätt som annars vore att klassa som intrång i upphovsrätten, samt möjlighet att föra intrångstalan

---

⁵⁹ Renman Claesson, s. 160.

⁶⁰ Se kap. 2.2.2.

⁶¹ Rosén, s. 82.

⁶² Levin (2002), s. 23.

⁶³ Levin (2017), s. 513.

mot andras nyttjande av verket. Detta gäller även mot upphovsmannen.⁶⁴ Viktigt att påpeka är dock att den ideella rätten fortfarande gäller för upphovsmannen och måste respekteras av förvärvaren, se 3 § URL.

Även om fullständiga överlåtelser är tillåtna så finns det en presumtion mot sådana som har skett i de fall då avtalet är oklart vad gäller omfattningen av rättsövergången. Avtalet tolkas således restriktivt och till överlåtarens fördel.⁶⁵ Allmänna tolkningsprinciper gäller dock fortfarande och oklarheter i avtal drabbar den som stått för dess utformning. Det gör att avtal gällande överlåtelse inte alltid tolkas till överlåtarens fördel vid oklarheter.⁶⁶ Domstolarna har ibland använt sig av den så kallade specificationsgrundsatsen. Specificationsgrundsatsen är en upphovsrättslig tolkningsprincip som innebär att en ny rättsinnehavare inte ska ha en mer omfattande rätt än vad som framgår av avtalet eller dess syfte.⁶⁷ Det har kommit förslag på att lagfästa grundsatsen för att den har en så pass stor betydelse för upphovsrätten. Det står fortfarande avtalsparterna fritt att själva bestämma vad som ska ingå i överlåtelsen men ifall något är oklart så är det upp till förvärvaren att bevisa att de delar som berörs av oklarheterna ingår i överlåtelsen.⁶⁸

För den som köper en upphovsrätt, förvärvaren, är det således viktigt att se till så att avtalsvillkoren är tillräckligt detaljerade. Förutom vad som ingår i överlåtelsen är det viktigt att säkerställa när rätten övergår. Det kan finnas ägarförbehåll som föreskriver att äganderätten övergår först vid full betalning.⁶⁹ Henriksson menar att det inte uppstått något sakrättsligt skydd överhuvudtaget i sådan situation, fram tills att full betalning är gjord.⁷⁰

---

⁶⁴ Henriksson, s. 141.

⁶⁵ Levin (2017), s. 514.

⁶⁶ Jfr NJA 2010 s. 559.

⁶⁷ SOU 2010:24 s. 102; jfr NJA 2010 s. 559 (som visserligen gäller en upplåtelse men principen är överförbar även i detta sammanhang), NJA 1964:99 samt NJA 1967 s. 143.

⁶⁸ SOU 2010:24 s. 41, 102 ff. och 307.

⁶⁹ Henriksson, s. 142; Persson (2002), s. 262.

⁷⁰ Henriksson, s. 142.

Utgångspunkten att avtalsfrihet råder inom upphovsrätten ger parterna stora möjligheter att utforma överlåtelse- och licensavtal så att det passar den givna situationen. Ibland kan det dock vara svårt att förutse om ett avtalsvillkor är rimligt eller inte. Kanske blir det överlåtna verket en succé som drar in stora pengar till förvärvaren medan upphovsmannen överlät rätten mot ett litet engångsbelopp. Ett annat exempel är när det skapas nya metoder för att utnyttja verket, sådana som var omöjliga att förutse men som breddar marknaden för det överlåtna verket. Dessa och liknande situationer kan göra vissa avtalsvillkor oskäliga.⁷¹ Tidigare löstes problem med oskäliga avtalsvillkor genom 29 § URL som uttryckte att oskäliga avtalsvillkor eller sådana som stred mot upphovsrättens goda seder skulle jämkas eller lämnas utan avseende. När sedan 36 § lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL) infördes så togs 29 § URL bort. Tanken var att oskäliga avtalsvillkor på förmögenhetsrättens område skulle lösas genom generalklausulen 36 § AvtL. Denna ändring gjorde upphovsmännen och dess företrädare oroliga då man var rädd för att den nya generalklausulen, 36 § AvtL, inte skulle tolkas lika förmånligt för upphovsmän som den gamla, 29 § URL, hade gjort. I förarbetena till 36 § AvtL står dock uttryckligen att upphovsmannens ställning inte ska bli sämre än vad den var med 29 § URL, utan snarare tvärtom. Genom att 36 § AvtL är mer allmänt hållen ger den domstolarna större möjligheter att ändra oskäliga avtalsvillkor och att tveksamma avtalsvillkor ska tolkas mot den som formulerat dem så har upphovsmän möjligtvis hamnat i en starkare ställning efter ändringen. 1997 återinfördes 29 § URL med ett liknande syfte. Paragrafen skyddar numera upphovsmäns rätt till skälig ersättning när de har överlåtit sin rätt till uthyrning av ljudupptagningar eller upptagningar av rörliga bilder.⁷²

Trots en fullständig överlåtelse kan förvärvaren vara förhindrad att överlåta rätten vidare enligt 28 § URL.⁷³

---

⁷¹ Olsson och Rosén, s. 267.

⁷² Rosén, s. 112 f.f.

⁷³ Jfr kap. 2.3.2. och för en mer djupgående genomgång kap. 4.

3.2 Upplåtelse

En upplåtelse är att likställa med en nyttjanderätt, ett tillstånd/licens att använda verket. Upplåtelsen kan vara begränsad i omfattning, tidslängd och ges ut till flera licenstagare samtidigt. Är denna nyttjanderätt obegränsad i tid och exklusiv så är den att likställa med en ensamrätt och i praktiken således en överlåtelse.⁷⁴ Det är därför svårt att ställa upp mer generella ramar än ovan för gränsen mellan en upplåtelse och en överlåtelse. Samma principer vad gäller avtalstolkning gäller som vid överlåtelse och skillnaden ligger egentligen i hur avtalsvillkoren är utformade för nyttjandet av verket.⁷⁵

En upplåtelse kan precis som överlåtelse beskrivas som ett sätt att genom avtal få nyttja ett verk där det utan avtalet hade varit frågan om ett upphovsrättsligt intrång. Upplåtelsen kan ha formen av en exklusiv licens. Gränsdragningen mellan en exklusiv licens och en fullständig överlåtelse är inte alltid helt tydlig. En skillnad är att en exklusiv licens kan vara begränsad i tid, till skillnad mot en fullständig överlåtelse. Den exklusiva licenstagaren har en ensam nyttjanderätt av verket och får talerätt vid intrång av den förvärvade exklusiva upplåtelsen. Detta trots att en intrångsgörare även den har erhållit sin licens från den ursprunglige licensgivaren.⁷⁶ Det blir således i praktiken ingen skillnad gentemot en fullständig överlåtelse under själva tiden som licensen gäller. Vid en icke-exklusiv licens gäller således att flera licenstagare har tillåtelse att nyttja verket samtidigt.⁷⁷

3.3 Godtrosförvärv och dubbelöverlåtelse

Som huvudregel förekommer det inga exstinktiva godtrosförvärv inom immaterialrättens område. Det bygger på det faktum att en förvärvare aldrig

---

⁷⁴ Henriksson, s. 144.

⁷⁵ Henriksson, s. 143.

⁷⁶ Se kap. 3.4 om godtrosförvärv och dubbelöverlåtelse.

⁷⁷ Renman Claesson, s. 161.

kan få en bättre eller mer omfattande rätt än den överlåtaren som upphovsrätten förvärvades ifrån hade. Den ursprungliga upphovsmannens rätt kan inte släckas genom ett godtrosförvärv i senare led. En tredje mans eventuella goda tro spelar därför ingen roll och upphovsmannen kan göra anspråk på sin rätt även mot den godtroende tredje mannen.⁷⁸ Vid dubbelöverlåtelser så gäller därför tidsprioritet. En senare förvärvad rätt blir ogiltig och får ge vika för det tidigare förvärvet, 1 kap. 5 § handelsbalk (1736:1232) (HB). Eftersom immaterialrätter inte är lösöre så kan inte bestämmelsen brytas av reglerna i lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre.

Tidsprioriteten bör gälla oavsett om det rör sig om totala överlåtelser av ensamrätten eller endast partiella upplåtelser av rätten. En mer komplicerad konflikt är då förvärvaren blandar dessa två typer av övergångar, dvs. om en tidigare upplåtelse, en begränsad rätt, ska få ge vika för en senare fullständig överlåtelse av rätten.⁷⁹ En tanke som har förts fram är att båda rättigheterna skulle vara giltiga. Den exklusiva rättigheten som förvärvats vid den fullständiga överlåtelser skulle omvandlas till en slags upplåtelse och förvärvaren skulle då kunna begära skadestånd från överlåtaren.⁸⁰ Att en förvärvare kan ha gjort stora investeringar för produktionen skulle kunna vara ett skäl som talar för en sådan lösning.

Den nu förhärskande åsikten verkar dock vara att även i ovanstående situation låta tidsprioritet gälla. Detta skulle således göra att en tidigare upplåtelse av en partiell rätt skulle gå före en senare fullständig överlåtelse.⁸¹ Denna ståndpunkt förstärks av en jämförelse med andra immaterialrätter och i förarbetet till patentlag (1967:837) flaggas det för att domstolarna kan komma att överge den gamla principen om att köp bryter legostämman.⁸² Persson för fram argumentet att det skulle kunna få

---

⁷⁸ Rosén, s. 84.

⁷⁹ Rosén, s. 84.

⁸⁰ Bernitz, NIR 1959, s. 39 ff.

⁸¹ Rosén, s. 84-85; Bernitz m.fl., s. 329.

⁸² Prop. 1987/88:4, s. 19.

förödande ekonomiska konsekvenser för en licenstagare om dennes licensrätt inte skulle gälla mot en ny förvärvare.⁸³ Även om hennes argument avser andra immaterialrättsliga områden än upphovsrätt är förhållandet mellan förvärvarna och dubbelöverlåtelsen densamma och är enligt min mening således applicerbart även för upphovsrätter. Detta talar för att tidsprioritet är den princip som bör gälla före principen om att köp bryter legostämman och gör ett tidigare förvärv ogiltigt.

---

⁸³ Persson (2002), s. 79.

4 Överlåtelseförbudet

Som kortfattat nämnts tidigare finns det ett överlåtelseförbud för upphovsrätter i 28 § URL.⁸⁴ Överlåtelseförbudet är skapat för att tillgodose upphovsmannens ideella och personliga intressen för verket. I förarbetet uttryckte man det som att en överlåtelse av ensamrätten inte endast är av ekonomisk betydelse för upphovsmannen, utan denne har även ett personligt intresse av *vem* som kommer utnyttja ensamrätten.⁸⁵ Det går av paragrafens ordalydelse att se att det läggs stor vikt vid att skydda detta intresse då det skapas en presumtion om att verket inte får överlåtas om inget annat har avtalats.

Förutom överlåtelseförbudet finns det även ett ändringsförbud. Förbuden är dispositiva och kan således avtalas bort. Det finns inget formkrav på avtalet och en överenskommelse att förbuden inte ska gälla kan ske både tyst och uttryckligt. Ibland kan verket vara av sådan art eller omständigheterna sådana att det av både tekniska och ekonomiska skäl måste ske ändringar. Det kan bl.a. röra sig om när ett verk ska överföras från en konstform till en annan, litteratur till film.⁸⁶ Även överlåtelseförbudet kan i vissa situationer ansetts tyst ha åsidosatts.⁸⁷

Har en tyst överenskommelse nåtts om rätt att överlåta verket vidare genom parternas gemensamma avsikt är det vad som gäller. Eftersom en sådan överenskommelse inte syns i något avtal blir det en fråga om avtalstolkning och upphovsrättens särskilda tolkningsprinciper.⁸⁸ Dessa särskilda tolkningsprinciper ska inte ses som mer än komplement till allmänna avtalstolkningsprinciper. Detta visade sig inte minst i ett fall där HD klargjorde att hänsyn måste tas till avtalets syfte och praktiska funktion.⁸⁹

---

⁸⁴ Se kap. 2.3.2 för citering av paragrafen.

⁸⁵ SOU 1956:25, s. 289 f.

⁸⁶ Olsson och Rosén, s. 267.

⁸⁷ Se kap. 2.1.2 om upphovsrätt i anställningsförhållande.

⁸⁸ Jfr kap. 3.2 angående specifikationsgrundsatsen.

⁸⁹ Olin, kap. 3.1.2.

Fallet rörde ett avtal om upplåtelse av rätt att använda ett fotografi på Evert Taube på framsidan av ett skivalbum. HD konstaterade att det måste stå klart för upplåtaren att varor som är avsedda för vidareförsäljning till konsumenter förutsätter marknadsföring och att det då är vedertaget att använda varans förpackning i en sådan marknadsföring. Varans väg från producent till konsument kan innefatta flera försäljningsled och marknadsföring i både ett eller flera av dessa led. Om inte upphovsrättsinnehavaren klargjort att denne motsätter sig detta så ansåg HD att det får vara underförstått att även försäljare i senare led med rätt kan nyttja förpackningen med fotografiet på för vedertagen marknadsföring.⁹⁰

Vid fullständiga överlåtelser så övergår hela den ekonomiska rätten och det kan då ses som det mest naturliga att förvärvaren skulle ha rätt att vidareöverlåta sin rätt för att dra maximal ekonomisk nytta av förvärvet.⁹¹ Med det sagt blir motsatsen den mest naturliga vid partiella överlåtelser, upplåtelser, där upphovsmannen av olika anledningar vill behålla sin ekonomiska rätt och bara upplåta en nyttjanderätt för att behålla fullständig kontroll över vem som nyttjar verket.⁹² Eftersom en överlåten upphovsrätt ursprungligen grundar sig på upphovsmannens vilja om vad som ska överlåtas så kan inte en förvärvare få bättre rätt än tidigare överlåtare.⁹³ Det förekommer som tidigare nämnts inga exstinktiva förvärv inom immaterialrätten, där tidigare ägares rätt försvinner på grund av ett senare förvärv.⁹⁴

Den som förvärvar en upphovsrätt kan ha ett intresse av att få ändra i verket eller överlåta det vidare. För att tillgodose detta intresse gjorde lagstiftaren bestämmelsen dispositiv. Eftersom utgångspunkten är att överlåtelseförbudet gäller så försämrades i vart fall inte upphovsmännens ställning av detta.⁹⁵ Det finns ett undantag till överlåtelseförbudet som

---

⁹⁰ NJA 2010 s. 559.

⁹¹ Jfr kap. 3.2.

⁹² Rosén, s. 182.

⁹³ Levin (2002), s. 23.

⁹⁴ Rosén, s. 84; se kap. 3.4 om godtrosförvärv.

⁹⁵ SOU 1956:25 s. 288 ff.

framgår av andra meningen i 28 § URL. Överlåtelseförbudet gäller inte om rätten ingår i en överlåtelse av en rörelse. Om hela rörelsen eller del av rörelsen överlåts så får även rätten överlåtas. Överlåtaren är dock fortfarande ansvarig för att de ursprungliga avtalsförpliktelserna med upphovsmannen fullgörs.⁹⁶

---

⁹⁶ Olsson och Rosén, s. 267; jfr kap. 5.2.1 och 5.2.2.

5 Rättsförvärvarens konkurs

5.1 Allmänt om exekutionsåtgärder och dess förhållande till upphovsrätter

För att helt kunna beskriva förhållandet mellan upphovsrätter och konkurser så krävs att vissa regler kring utmätning tas upp. Även om det är två skilda exekutionsförfaranden så förhåller de sig till varandra på sådant sätt att det som inte kan utmätas, inte heller kan dras in i en konkurs. Därför kommer vissa regler kring utmätning att behandlas i detta kapitel trots att uppsatsen syftar till att utreda en situation vid konkurs.

En konkurs inträffar när gäldenären är *insolvent* eller på *obestånd* enligt 1 kap. 2 § Konkurslag (1987:672) (KonkL) efter gäldenärens egna eller någon borgenärs ansökan om konkurs. Insolvens betyder enligt 1 kap. 2 § andra stycket KonkL att gäldenären inte kan betala sina skulder och att denna oförmåga inte är tillfällig. Begreppet insolvens/obestånd är en mer omfattande bedömning av gäldenärens ekonomiska situation som kan visa på en bestående betalningsoförmåga än begrepp som illikvid och insufficient. Illikvid betyder endast att gäldenären inte har omedelbar tillgång till betalningsmedel för att betala sina skulder, och insufficient betyder att gäldenärens tillgångar inte når upp till ett värde som motsvarar dennes skulder. Även om insufficiens i vissa fall kan leda till konkurs är det ekonomiska tillståndet i sig inget som måste betyda att gäldenären befinner sig i en dålig ekonomisk situation. Det kan vara så att värdet av gäldenärens tillgångar finns i en pågående produktion som inom en snar framtid kommer höja värdet på gäldenärens tillgångar.⁹⁷

När gäldenären, vilket kan vara både en fysisk och juridisk person, försätts i konkurs så bildas en ny självständig juridisk person i form av konkursboet.

---

⁹⁷ Welamson och Mellqvist, s. 39 f.

Konkursboet företräds av *konkursförvaltaren*.⁹⁸ I 7 kap. 8 § KonkL går det att utläsa att konkursförvaltarens uppgift är att ta tillvara borgenärskollektivets bästa samt göra detta på ett sätt som främjar en förmånlig och snabb avveckling. Enligt andra stycket i paragrafen kan dock kravet på snabbhet förbises om agerandet långsiktigt främjar sysselsättningen utan att förringa borgenärernas rätt nämnvärt. Att det är borgenärskollektivets bästa som ska tillgodoses innebär således att enskilda borgenärers intresse kan komma att åsidosättas.⁹⁹

En konkursförvaltare har många olika uppdrag att utföra för konkursboet. För att nämna några så ska boets tillgångar identifieras, vårdas, värderas, realiseras och sedan ska ett utdelningsförslag upprättas om boet inte innan dess har hunnit avskrivas eller fått ackord och blivit nedlagt.¹⁰⁰ Realisation är den process då konkursförvaltaren försöker omvandla konkursboets tillgångar till likvida medel. Detta ska göras snarast lämpligast enligt 8 kap. 1 § KonkL. För att avveckla boet på bästa möjliga sätt är det ofta önskvärt att inte sälja av enskilda tillgångar. Det istället mer eftersträvansvärda är om det t.ex. är en rörelse som har drivits, att då sälja hela rörelsen. För att lyckas med en sådan försäljning kan konkursförvaltaren driva rörelsen vidare om detta är ändamålsenligt, 8 kap. 2 § KonkL. Vad gäller t.ex. fordringar är det mer önskvärt att driva in dessa istället för att sälja av dem en och en.¹⁰¹

Innan en realisation, och i den här uppsatsen främst realisation av upphovsrätter, blir då frågan vad som kan säljas av. Det finns en del begränsningar kring upphovsrätter i konkurser. Reglerna om utmätning blir viktiga även i konkursen eftersom det som ovan nämnts är en förutsättning att egendomen kan utmätas för att den ska kunna dras in i konkursen. Det första man kan konstatera är att upphovsrätter som befinner sig hos upphovsmannen inte kan mätas ut, enligt 42 § URL. Upphovsrätten kan inte

---

⁹⁸ Welamson och Mellqvist, s. 46.

⁹⁹ Karnov internet, konkurslag (1987:672) 7 kap. 8 §, not 258, 2019-04-10.

¹⁰⁰ Welamson och Mellqvist, s. 164, där konkursförvaltarens kompetenser likställs med den totala kompetensnivå som Fantomen och Stålmannen besitter; även s. 232.

¹⁰¹ Welamson och Mellqvist s. 173.

heller mätas ut hos någon som förvärvat rätten genom bodelning, arv eller testamente. Har rätten övergått genom t.ex. köp så gäller lagstiftningens allmänna regler kring utmätning. Syftet till denna begränsning är att inte tvinga upphovsmän eller deras närmaste att offentliggöra verk som de inte vill offentliggöra. Det kan röra sig om att verket inte är färdigställt eller bara en ren ovilja att offentliggöra verket.¹⁰² Fortfarande gäller det att ideella rättigheter inte kan överlåtas och 42 § URL ger således en något missvisande bild eftersom hela upphovsrätten aldrig kan mätas ut, endast den ekonomiska rätten är utmätbar. Denna paragraf ger uttryck för de ideella tankar som genomsyrar mycket av lagstiftningen för upphovsrätter, där upphovsmannens personliga intresse anses vara viktigare än fordringsägarnas ekonomiska anspråk.¹⁰³

Även utsökningsbalk (1981:774) (UB) ställer upp några undantag för utmätning som påverkar upphovsrätter. 5 kap. 9 § UB nämner att upphovsrättsliga verk inte alltid kan utmätas och syftar då till den tidigare nämnda 42 § URL. En för upphovsrätten och för denna framställning viktig paragraf är 5 kap. 5 § UB som stadgar att egendom som t.ex. på grund av sin beskaffenhet inte får överlåtas, inte heller får mätas ut. Detta för givetvis tankarna till 28 § URL och att upphovsrätter inte får överlåtas om inte något annat har avtalats.¹⁰⁴ Frågan blir då ifall förbudet även gäller onerösa fång av upphovsrätter där förbudet är uppställt i överlåtarens intresse.¹⁰⁵ Det har tidigare ansetts att överlåtelseförbud som är uppställda i överlåtarens intresse ska gälla vid onerösa avtal och leda till att egendomen då inte går att utmäta.¹⁰⁶ HD har dock vid flera tillfällen slagit fast att sådana förbud endast gäller parterna emellan och inte mot köparens borgenärer.¹⁰⁷ Det bör nämnas att det i alla dessa fall rörde sig om fast egendom och att det därmed inte utan förbehåll helt kan fastslås att det även gäller lös egendom i form av

---

¹⁰² Levin (2017), s. 123.

¹⁰³ Jfr kap. 4.1.1.; Rosén, s. 190 f.

¹⁰⁴ Se kap. 4.

¹⁰⁵ Rosén, s. 192.

¹⁰⁶ Hessler, s. 467 ff.; Karnov internet, utsökningsbalk (1981:774) 5 kap. 5 §, not. 218, 2019-04-11.

¹⁰⁷ NJA 1993 s. 468; NJA 1998 s. 135; NJA 2010 s. 390.

upphovsrätter. I och med HD:s allmänt hållna resonemang i ett av fallen finns det dock en antydning till att principen skulle gälla all typ av egendom och inte endast fast sådan.¹⁰⁸ Detta påstående finner stöd i viss litteratur som hävdar att det överlåtelseförbud som finns för varumärken kan bortses ifrån vid konkurser. Konkursförvaltaren kan således hantera och potentiellt sälja varumärket på det sätt denne anser bäst gynna borgenärskollektivet.¹⁰⁹

Det finns i KonkL och förmånsrättslagen (1970:979) regler om i vilken ordning konkursfordringarna ska betalas ut till borgenärerna.¹¹⁰ Därmed bör *massafordringar* nämnas. En massafordran är en kostnad konkursboet ådrar sig under tiden förvaltaren hanterar konkursen.¹¹¹ Dessa fordringar riktar sig direkt mot själva konkursboet, till skillnad från en konkursfordran som riktar sig mot gäldenären och uppstod innan konkursbeslutet. En massafordran anses vara en mycket säker fordran då massaborgenärerna får sina fordringar betalda innan det är dags för utdelning till konkursborgenärerna.¹¹² Det är således stor skillnad för en borgenär att ha en massafordran istället för en konkursfordran och borgenären agerar troligtvis därefter. Detta gör att frågan om vad som avgör om en fordran är en massafordran blir viktig och då även konkursboets inträde i avtalet.¹¹³

5.2 Särskilt om konkursens verkningar för det upphovsrättsliga avtalet

5.2.1 Konkursboets inträdesrätt i avtalet

Enligt 63 § köplag (1990:931) (KöpL) får konkursboet inträda i konkursförsatt parts avtal och motparten kan inom skälig tid kräva konkursboet på ett besked om eventuellt inträde. En stor del av diskussionen kring ett konkursbos inträde i ett avtal kring upphovsrätt rör situationen då en förläggare försätts i konkurs. Det är då ofta royalty-fordringar som är

---

¹⁰⁸ NJA 1993 s. 468 (på sidan 472 f.).

¹⁰⁹ Büller, Hägglund och Selander, s. 173.

¹¹⁰ Schematisk sammanställning i Welamson och Mellqvist s. 185.

¹¹¹ Welamson och Mellqvist, s. 265.

¹¹² Welamson och Mellqvist, s. 83 f.

¹¹³ Rosén, s. 192.

ämnet för diskussion och huruvida dessa ska anses vara massfordringar eller oprioriterade fordringar i konkursen. Ett kort konstaterande kring detta är att royaltyfordringar som uppstått för exemplar som framställts och spridits före konkursen inte bör leda till något annat än oprioriterade fordringar.¹¹⁴ Detta anses framgå av NJA 1966 s. 241 där mycket av den efterföljande diskussionen, kring det i många fall kritiserade rättsfallet, handlade om huruvida royaltyfordringar ansågs uppstå före eller efter konkursen och när detta skulle leda till massfordringar.¹¹⁵ HD har även på senare år hållit fast vid vad som uttalades i det äldre rättsfallet om att royaltyfordringar uppstår redan vid förlagsavtalet och således innan konkursutbrottet.¹¹⁶ En annan del av diskussionerna kring royalty rör exemplar och huruvida upphovsmannen har förverkat sin ensamrätt genom spridningen av dessa. Även om själva royaltyfrågan är av mindre intresse för denna uppsats är diskussionen kring när boet träder in i avtalet än mer intressant. Huvudämnet för denna uppsats är 28 § URL och för att konkursboet ska kunna bryta mot överlåtelseförbudet krävs att de är en del av avtalet. Annars blir inte 28 § URL aktuell och det är istället fråga om ett upphovsrättsligt intrång på spridningsrätten.

Uppsatsen tar sikte på en situation då överlåtelseförbudet i 28 § URL aktualiseras och vilka verkningar det får. Jag finner det därför nödvändigt att i detta kapitel konstatera att konkursboet kan inträda som part i avtalet. Detta kan ske med stöd av 63 § KöpL som direkt uttrycker att konkursboet har den rätten. 8 kap. 2 § KonkL ger även konkursboet rätt att driva rörelsen vidare, om det är ändamålsenligt. Undantaget i 28 § URL, att upphovsrätten är överlåtbar utan tillåtelse när en rörelse eller delar av en rörelse överläts, skulle enligt min uppfattning kunna vara tillämpligt i den situationen. Konkursgäldenärens rörelse övergår till konkursboet, i denna rörelse ingår

---

¹¹⁴ Rosén, s. 192.

¹¹⁵ Se Möller (1988), s. 591 f.f. och där ytterligare hänvisningar kring diskussion om rättsfallet.

¹¹⁶ NJA 2005 s. 510; jfr NJA 1966 s. 241.

upphovsrätten och således får konkursboet utnyttja rätten inom ramen för det ursprungliga avtalet.¹¹⁷

HD har uttalat att det inte sker något konkludent inträde i ett upplåtelseavtal enbart genom att konkursboet säljer av de exemplar som finns i boet.¹¹⁸ Det är snarare att likställa med avveckling av ett konkursbos varulager. I samma fall konstaterar HD att det är oklart om ett upplåtelseavtal har överlåtits i samband med att rörelsen överlåts till konkursboet. HD menar även att konkursboet saknar spridningsrätt om förlagsavtalet har hävts av upphovsmannen före det att konkursboet har sålt av exemplaren i lagret. Det betyder att konkursboet i sådana fall skulle göra sig skyldig till upphovsintrång genom försäljningen av lagret:

"Om förlagsavtalet däremot hade hävts före exemplaröverlåtelsen, saknade konkursboet spridningsrätt till lagret. Konkursboets försäljning av exemplar av M.A:s verk utan hennes samtycke har i så fall inneburit ett upphovsrättsintrång [...] Eftersom det är konkursförvaltarens (såsom ställföreträdare för konkursboet) åtgärd som är ersättningsgrundande, har boet därmed ådragit sig massaansvar för ersättningen."¹¹⁹

HD:s avgörande har blivit kritiserat eftersom det öppnar upp för ett rättsläge där upphovsrättsinnehavare kan bli prioriterade i konkursbon, där de har upplåtit en licens, endast genom att säga upp licensavtalet. Konkursboet kan således inte sälja av exemplar på lagret utan att begå upphovsrättsligt intrång och eventuellt massansvar genom ersättningsskyldighet.¹²⁰

Väljer konkursboet att träda in i det upphovsrättsliga avtalet så har rättsöverlåtaren inte mycket att säga emot på ekonomisk grund, i vart fall

---

¹¹⁷ Se även kap. 5.2.2.

¹¹⁸ NJA 2005 s. 510.

¹¹⁹ NJA 2005 s. 510.

¹²⁰ Andreasson, s. 445.

inte på kort sikt. Överlåtaren kan dock på en rad olika grunder ha en bibehållen hävningsrätt vid förvärvarens konkurs.¹²¹

5.2.2 Upphovsmannens hävningsrätt vid konkurs

Efter att i föregående kapitel konstaterat att konkursboet har rätt att inträda i avtalet blir då nästa steg att se huruvida upphovsmannen har rätt att häva avtalet/köpet med sakrättslig verkan och på så sätt få bättre rätt till upphovsrätten än konkursboet. Det finns en rad olika hävningsgrunder med olika tyngd som talar för att det finns en hävningsrätt för upphovsmannen. En sådan är den ständigt återkommande ideella rätten som är knuten till upphovsmannens personliga intresse för verket.¹²² Den ideella rätten är stark och finns till för att skydda upphovsmannen, det skulle således kunna vara ett skäl till att det föreligger hävningsrätt för upphovsmannen när konkursboet träder in i avtalet.¹²³

Ett annat skäl för hävning skulle vara anteciperat avtalsbrott. Upphovsrättsliga avtal sträcker sig ofta över en längre tid och innebär därmed också långvariga förpliktelser. En konkurs tyder på att förpliktelserna inte kommer att kunna hållas i det långa loppet och att ett kontraktsbrott då står för handen.¹²⁴ Är det ett kontraktsbrott som leder till en rätt att häva får parten häva redan innan kontraktsbrottet har skett, om det står klart att det kommer att ske, på grund av ett anteciperat avtalsbrott, 62 § KöpL.¹²⁵ Det skulle därför ligga i konkursboets intresse att fullgöra sina avtalsförpliktelser för att på så vis undvika en hävning från upphovsmannen.¹²⁶ Det ska även sägas att konkursboet har rätt enligt 62 § KöpL att genast ställa en säkerhet för att undvika hävningsrätt för anteciperat avtalsbrott.

---

¹²¹ Rosén, s. 193.

¹²² Se kap. 2.2.2.

¹²³ Rosén, s. 193.

¹²⁴ Rosén, s. 193.

¹²⁵ Se även Ramberg, *Avtalslagen 2010 § 11.3.3*, www.avtalslagen2010.se, besökt 2019-04-20.

¹²⁶ Möller (1988), s. 739 f.f.

Om det inte finns en klausul i avtalet som uttryckligen ger part rätt att häva avtalet vid motpartens konkurs så blir det vanligtvis köplagens regler om hävning som gäller. I den här situationen är det 54 § KöpL som kanske är mest aktuell, säljarens rätt till hävning vid köparens dröjsmål med betalning. Frågan är då huruvida köplagens regler är fullt tillämpliga vid överlåtelser av upphovsrätter. Ordalydelsen i 54 § 4 st. KöpL visar på att köplagen ibland är svårtillämplig vid överlåtelser av immaterialrätter då det står att i fall där varan har kommit i köparens besittning så får säljaren endast häva köpet om säljaren ställt upp ett hävningsförbehåll. Upphovsrätten kan inte komma i besittning på ett sådant sätt som paragrafen antyder. Det har därför diskuterats huruvida bestämmelsen ska tillämpas analogt för överlåtelser av upphovsrätter. Håstad menar att hävningsrätten består ända tills köparen har betalat, oavsett om säljaren ställt upp ett hävningsförbehåll eller inte. Om säljaren inte har ställt upp ett sådant förbehåll så upphör hävningsrätten när köparen tillåts att börja utnyttja rättigheten.¹²⁷ Även Möller håller med om det sistnämnda påståendet att säljaren bör förlora sin hävningsrätt när köparen börjar förfoga över rättigheten, om säljaren inte ställt upp ett förbehåll. Detta motiveras med att köparen och hans borgenärer kan få en otrevlig överraskning om hävningsrätten består och att skydd istället bör ges till köparens investeringar. Har ett hävningsförbehåll ställts upp anser Möller att hävningsrätten består vid köparens konkurs om betalning inte är erlagd eller om konkursboet inte inträder i avtalet och således åtar sig konkursgäldenärens avtalsförpliktelser.¹²⁸ Han ser inte hävningsklausulen som en anledning till att konkursboet inte skulle få inträda som avtalspart vid ömsesidiga avtal. Möller menar att en annan tolkning med en regel som inte ger konkursboet en tvingande rätt att inträda i avtalet skulle leda till konsekvenser som hämmar det starka intresset av förutsebarhet och en effektiv avveckling.¹²⁹ Även Endestad framhåller i senare forskning en åsikt som stöder Möllers resonemang. Endestads avhandling berör norsk upphovsrätt som innehåller ett överlåtelseförbud som är i stort sett identiskt

---

¹²⁷ Håstad, (2003), s. 169 ff.; Håstad (1990), s. 199.

¹²⁸ Möller (1997), s. 30 f.; Möller (1988), s. 742 f.

¹²⁹ Möller (1990), s. 210.

med det svenska i 28 § URL.¹³⁰ Hon menar att trots att man måste ta hänsyn till avtalsrättens regler vid konkurser betyder inte det att man bör acceptera avtalsvillkor som sätter konkursboet i en sämre ställning. Konkursboet måste respektera de avtal som finns så länge det inte hamnar i en sämre position än vad som föreskrivs i lag.¹³¹

Enligt HD:s dom från 2010 så släcks inte hävningsrätten för en immaterialrättsöverlåtare, som ställt upp ett hävningsförbehåll, bara för att köparen har givits tillstånd att börja utnyttja immaterialrätten som i detta fall var ett patent. HD öppnar dock upp för en motsatt utgång om fallet är så att säljaren gett köparen tillåtelse att fritt förfoga över immaterialrätten, genom att t.ex. sälja den till tredje man innan betalning till säljaren är erlagd. I det fallet skulle således säljarens hävning inte få någon sakrättslig effekt och denne skulle inte ha bättre rätt till egendomen än konkursboet, om hävningen sker efter det att köparen försattes i konkurs.¹³²

Rosén ger uttryck för att 28 § URL och förbudet mot vidareöverlåtelse skulle kunna vara grund för hävning.¹³³ Som jag kort nämnde i föregående kapitel skulle undantaget i 28 § sista meningen URL kunna vara tillämpligt för den situation då ett konkursbo övertar rörelsen. Är undantaget tillämpligt så kan inte upphovsmannen på den grunden häva avtalet med sakrättslig verkan. Att Rosén öppnar upp för en tolkning likt den jag gör visar på den oklarhet som råder kring huruvida 28 § URL kan användas som en hävningsgrund med sakrättslig verkan. Han påtalar att överlåtelseförbudets verkningar parterna emellan inte nödvändigtvis är desamma som mellan konkursboet och dess borgenärer. Det krävs en intresseavvägning mellan alla inblandade parter för få en rimlig lösning. Rosén menar dock att upphovsmannen har en klar fördel ifall upphovsrättens indragande i en konkurs skulle medföra risk för åtgärder som inte var avsedda vid rättens överlåtelse. Om dessa åtgärder dessutom riktar sig mot det ideella skyddet

---

¹³⁰ 68 § lov 15.mai 2018 om opphavsrett til åndsverk mv. (Åndsverkloven).

¹³¹ Endestad, s. 175.

¹³² NJA 2010 s. 617 p. 12.

¹³³ Rosén, s. 193; jfr kap. 5.2.1.

upphovsmannen har enligt 3 § URL så föreligger ett klart förbud och således hävningsrätt för upphovsmannen.¹³⁴

---

¹³⁴ Rosén, s. 194.

6 Överlåtelseförbudets verkningar

6.1 Obligationsrättsliga verkningar

I ett fall från 2016 tog HD ställning till frågan om överlåtelseförbudets verkan i avtal. Fallet handlade om ett licensavtal, en upplåtelse, där Stories on Ice AB fick en rätt av Saltkråkan AB att sätta upp en isföreställning om Pippi Långstrump. I avtalet fanns ett uttryckligt överlåtelseförbud inskrivet som förbjöd part att överlåta "Licensavtalet" vidare utan den andra partens skriftliga samtycke. Stories on Ice satte upp föreställning och genomförde ett antal föreställningar innan det uppkom en tvist mellan parterna angående föreställningens konstnärliga utförande. Saltkråkan var bl.a. inte nöjda med musiken och krävde förändring för att föreställningen skulle få fortsätta. Stories on Ice gick inte med på kraven och betalade inte heller royalty till Saltkråkan för de genomförda föreställningarna. Saltkråkan hävde kort därpå avtalet och Stories on Ice drog tvisten inför skiljedomstol, enligt avtalet, där de yrkade på skadestånd från Saltkråkan för avtalsbrott eller anteciperat avtalsbrott.¹³⁵

Skiljedomstolen ogillade skadeståndsyrkandet samtidigt som de påtalade att Saltkråkan inte hade rätt att kräva de förändringar i föreställningen som de hade gjort. Stories on Ice blev därmed förpliktade att betala den royalty som följde enligt avtalet. Därefter sattes Stories on Ice i konkurs och skiljedomen klandrades av en ny part, SOI Intressenter, som hade förvärvat själva *skadeståndsanspråket* av Stories on Ice konkursbo och således ansåg sig ha rätten att klandra skiljedomen. SOI Intressenter menade att skiljenämnden hade överskridit sitt uppdrag genom att ta upp icke åberopade omständigheter och ville därför få domen upphävd. Saltkråkan bestred yrkandet och gjorde gällande att konkursboets överlåtelse till SOI Intressenter i första hand var ogiltig, dels genom överlåtelseförbudet i

---

¹³⁵ NJA 2016 s. 51.

licensavtalet och dels genom 28 § URL. Hovrätten ansåg inte att det fanns hinder för SOI Intressenter att klandra skiljedomen men ogillade däremot själva klandertalan. HD hade två frågor att ta ställning till, den första var om överlåtelseförbudet hindrade SOI Intressenter att ta över fordran och den andra var om skiljenämnden hade överskridit sitt uppdrag.¹³⁶ Endast den första frågeställningen är av intresse för denna framställning.

Det som har överlåtits i detta fall är skadeståndsanspråket, inte själva upphovsrätten i sig. Det resonemang HD för gör dock avgörandet intressant även inom ramen för denna uppsats. HD menar att "Licensavtalet" även omfattar alla rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet, inte endast själva upplåtandet av upphovsrätten. Detta medför att även rätten att göra gällande påföljder vid avtalsbrott ingår i "Licensavtalet". I Stories on Ice och Saltkråkans avtal står det skrivet att överlåtelseförbudet gäller "Licensavtalet". Således är även skadeståndsanspråket som SOI Intressenter förvärvat från konkursboet inkluderat i "Licensavtalet" och omfattas av överlåtelseförbudet. HD förklarar varför man gjort den bedömningen med att en annan tolkning skulle leda till alltför svåra ställningstaganden angående vilka delar i avtalet överlåtelseförbudet i så fall skulle gälla. Konkursboet har därmed brutit mot överlåtelseförbudet i "Licensavtalet" när de överlät skadeståndsanspråket till SOI Intressenter.¹³⁷

Vidare skriver HD att trots att en borgenär och en gäldenär har avtalat om ett förbud för borgenären att överlåta fordran till någon annan så har förvärvaren fortfarande rätt som fordringsförvärvare att göra den gällande.¹³⁸ Skulle gäldenären lida skada av överlåtelsen så blir överlåtaren, den ursprungliga borgenären, ersättningsskyldig då överlåtelseförbudet

---

¹³⁶ NJA 2016 s. 51 p. 1–7.

¹³⁷ NJA 2016 s. 51 p. 8.

¹³⁸ HD nämner inte i domskälen huruvida man tagit förvärvarens goda eller onda tro i beaktning trots att det rör sig om överlåtelse av en fordran. I föredragningen till HD:s dom nämns det att överlåtaren och förvärvaren i fallet har samma ägare och att förvärvaren därmed får anses ha varit i ond tro angående överlåtelseförbudets förekomst. I föredragningen nämns vidare att det genom praxis och doktrin framgår att förvärvarens onda tro inte har någon påverkan på det faktum att denne kan göra sin fordran gällande trots ett överlåtelseförbud, se föredragningens p. 14–15 i NJA 2016 s. 51.

fortfarande kan gälla mellan avtalsparterna. Således har SOI Intressenter rätt att göra den förvärvade fordran från konkursboet gällande trots överlåtelseförbudet. HD berör inte 28 § URL mer än att konstatera att bestämmelsen inte hindrade att fordran överläts till SOI Intressenter.¹³⁹ Eventuella slutsatser kring det lagstadgade överlåtelseförbudet får dras analogt från hur HD resonerar kring det avtalade förbudet. Det hade varit intressant om HD utvecklat resonemanget kring 28 § URL för att få en tydligare förståelse kring vad som händer när en part bryter mot det lagstadgade överlåtelseförbudet. HD behandlar hela "Licensavtalet" som en enhet vilken innehåller både rättigheterna och skyldigheterna som skadeståndsfordran har uppstått ifrån såväl som själva upplåtelsen av upphovsrätten. Det är därför svårt att avgöra om HD hade kommit till samma slutsats och dessutom utvecklat sitt resonemang kring 28 § URL ifall konkursboets överlåtelse till SOI Intressenter hade rört den faktiska upplåtelsen av upphovsrätten.

De obligationsrättsliga verkningarna av överlåtelseförbudet, av praxis att döma, är sådana att om t.ex. en upphovsman lider skada av vidareöverlåtelsen så blir överlåtaren ersättningsskyldig gentemot upphovsmannen för sitt kontraktsbrott.¹⁴⁰ Förvärvaren, tredje man, å sin sida kan nyttja sin förvärvade rättighet trots överlåtelseförbud.¹⁴¹ HD har i ett fall uttalat att en avtalspart har tillräckligt med skydd eftersom den kan göra samma rättsliga invändningar mot en ny rättighetsinnehavare, förvärvaren, som mot den ursprunglige avtalsparten, överlåtaren. HD ansåg inte att det fanns någon anledning för ena parten att endast ha intresse för att infria sina ansvarsåtaganden till just den ursprunglige avtalsparten.¹⁴² Det går dock att tänka sig en annorlunda bedömning i fall med upphovsrätter där upphovsmannens personliga intressen och det ideella skyddet väger tungt samt är en av anledningarna till införandet av överlåtelseförbudet i 28 § URL. Angående intressena bakom 28 § URL och överlåtelseförbudet så

---

¹³⁹ NJA 2016 s. 51 p. 9–12.

¹⁴⁰ NJA 2016 s. 51 p. 9; NJA 2015 s. 1040 p. 13; se även Persson (2019), s. 520.

¹⁴¹ För sakrättsliga verkningar se kap. 6.2.

¹⁴² NJA 2015 s. 1040 p. 13–14; jfr 27 och 28 §§ lag (1936:81) om skuldebrev.

menar Rosén att det inte alls är säkert att ett konkursbo måste respektera ett avtalat eller genom 28 § URL lagstiftat överlåtelseförbud. Bedömningen måste göras i varje enskilt fall där hänsyn ska tas till huruvida upphovsmannens "påstådda olägenhet" skyddas av de intressen som ligger bakom 28 § URL. I vissa fall skulle det även kunna vara så att olägenheten omfattas men att borgenärernas intresse väger tyngre än upphovsmannens.¹⁴³ Med detta sagt anser jag dock att de obligationsrättsliga verkningarna bör bli desamma. Det vill säga att om upphovsmannen lider skada av vidareöverlåtelsen så blir upphovsmannens avtalspart, konkursboet i detta fall, ersättningskyldig.

6.2 Sakrättsliga verkningar

Vad gäller sakrättsliga verkningar för upphovsrätter framgår av URL endast att dessa inte kan tas i mät om de befinner sig hos upphovsmannen eller hos någon som förvärvat rätten genom bodelning, arv eller testamente, 42 § URL. Upphovsrätten kan då inte heller ingå i en konkurs.¹⁴⁴ Är upphovsrätten överläten så finns det däremot möjligheter för konkursborgenärerna att dra nytta av upphovsrätten och dess värde. Där sätter emellertid 28 § URL upp begränsningar för överlåtelsen. Eftersom det inte går att göra godtrosförvärv av immaterialrätter så skulle ett förvärv i strid mot 28 § URL kunna få som konsekvens att den inte heller kan dras in i denne förvärvares konkurs.¹⁴⁵ Grunden för den sakrättsliga bedömningen blir således att borgenärerna inte kan få bättre rätt än vad förvärvaren hade men inte heller en sämre rätt.¹⁴⁶

Ett sätt för upphovsmannen att säkra sin rätt till upphovsrätten skulle kunna vara att föra in ett hävningsförbehåll. Då kan upphovsmannen vid

---

¹⁴³ Rosén (1989), s. 503.

¹⁴⁴ Se kap. 5.1.

¹⁴⁵ Det kan noteras att överlåtelseförbudet enligt norsk rätt begränsar konkursboets möjligheter att dra in upphovsrätten i konkursen. Dock gäller begränsningen endast en vidareöverlåtelse av rätten. Konkursboet har fortfarande rätt att inträda i avtalet och dra nytta av rätten genom det. Detta menar Endestad i sin avhandling på s. 178.

¹⁴⁶ Persson (2002), s. 269 ff.; jfr kap. 3.4 och 5.1.

förvärvarens konkurs göra sin rätt gällande mot förvärvarens borgenärer.¹⁴⁷ Som ovan anfört råder det dock osäkerhet kring hävningsförbehåll och dess giltighet.¹⁴⁸ Överlåtelseförbudet i 28 § URL täcker inte endast upplåtelser av nyttjanderätten utan även fullständiga överlåtelser av förfoganderätten och går därför längre än det allmänna förbudet mot gäldenärsbyte. Hade överlåtelseförbudet endast gällt upplåtelse av nyttjanderätt så hade förbudet mot gäldenärsbyte varit ett tillräckligt skydd för att överlåtelser utan upphovsmannens tillstånd inte får ske. Liksom vid lagens tillkomst finns det även idag kritik mot överlåtelseförbudets omfattande täckning. Att förbudet även gäller fullständiga överlåtelser ger upphovsrätten ett sämre marknadsvärde eftersom det ger en förvärvares konkursbos försvårade möjligheter att vidareöverlåta och realisera förfoganderätten. Vad gäller just fullständiga överlåtelser av förfoganderätt ger Möller förslag på att presumtionen, de lege ferenda, bör vara den motsatta. Att upphovsrätten ska vara fritt överlåtbar om inte något överlåtelseförbud särskilt avtalats om. Detta skulle öka chansen för borgenärerna att få sina fordringar betalda då konkursboet utan några juridiska hinder skulle kunna vidareöverlåta rättigheten. Möller anser däremot att det dispositiva överlåtelseförbudet för upplåtelser av nyttjanderätter bör finnas kvar.¹⁴⁹

Om konkursförvaltaren inte skulle få ett godkännande från upphovsmannen att överlåta rätten vidare så är den enda möjligheten enligt 28 § URL att överlåta den i samband med en överlåtelse av rörelsen. Ett problem som då uppstår är att konkursboets ansvar för att avtalet fullgörs står kvar även efter överlåtelser. En sådan förpliktelse är snarast omöjlig för boet att ta på sig eftersom förvaltaren ska främja en effektiv och snabb avveckling av boet. Konkursförvaltaren behöver dessutom snarare än att se till att få det högsta priset för upphovsrätten se till att köparen har möjlighet att fullgöra framtida avtalsförpliktelser mot upphovsmannen.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ Persson (2002), s. 270 ff.

¹⁴⁸ Se kap. 5.2.2.

¹⁴⁹ Möller (1997), s. 18–20.

¹⁵⁰ Hägglund, s. 40 ff.

Det råder helt klart osäkerhet kring vilka de sakrättsliga verkningarna blir för upphovsrätter i konkurs med tanke på överlåtelseförbudet i 28 § URL. Håstad har kommenterat osäkerheten med att förbudet i sin nuvarande form är en lagregel och således bör följas trots kritik och branschsedvänja som tyder på motsatta presumtioner. Håstad medger dock att det finns skäl för lagstiftarna att se över frågan.¹⁵¹

För egen del håller jag med i mycket av det som framförs av Möller. En trolig effekt av överlåtelseförbudet är att upphovsrättens marknadsvärde försämras, av ovan angivna anledningar, och en omvänd presumtion skulle förstärka upphovsrättens roll som handelsvara när det kommer till fullständiga överlåtelser av förfoganderätten. Det är dock tydligt att lagstiftaren inte vill ha det så eftersom man valt att utforma förbudet att gälla alla typer av överlåtelser. Genom det förstärker man upphovsmännens position och skyddet för deras personliga intresse av verket. Jag ställer mig samtidigt frågande till om Möllers förslag på en omvänd presumtion skulle få några reella effekter. Förbudet är idag dispositivt och det finns således möjligheter för upphovsmännen att redan nu avtala bort förbudet och godkänna en vidareöverlåtelse. Med Möllers omvända presumtion skulle upphovsmännen fortfarande ha möjlighet att genom avtalsvillkor motsätta sig en vidareöverlåtelse. Skillnaden ligger i att utgångspunkten förändras och upphovsrätten då skulle få en starkare karaktär av handelsvara snarare än som upphovsmännens konstnärliga skötebarn. Enligt min mening är ingen av lösningarna mer rätt än den andra utan det beror helt på vilket intresse man anser väga tyngst. Med tanke på den stora osäkerheten kring vad som gäller får man hålla med Håstad om att frågan helt klart bör ses över av lagstiftaren. Inte minst med tanke på den utveckling som skett kring hur vi både handlar med och konsumerar upphovsrättsliga verk. Kanske ligger Möllers åsikter än mer i tiden idag än vad de gjorde för över 20 år sedan.

---

¹⁵¹ Håstad (1997), s. 45.

År 2008 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredning som bl.a.nat hade i uppdrag att modernisera 3 kap. URL där 28 § och överlåtelseförbudet ingår.¹⁵² Tyvärr går man inte in på ovanstående problem och de föreslagna förändringarna var endast av redaktionell och språklig natur.¹⁵³

Att genom praxis försöka tyda vad som gäller gör att man delvis behöver gå utanför upphovsrättens område. I några fall rörande fastigheter såväl som i det tidigare beskrivna "Licensavtalet"-fallet har HD uttryckt att ett avtalat överlåtelseförbud inte har någon verkan mot tredje man utan bara parterna emellan.¹⁵⁴ I sina domskäl till "Licensavtal"-fallet hänvisar HD till en av domarna kring fastigheter som också handlar om ett avtalat överlåtelseförbud.¹⁵⁵ I det fallet rörde det sig om ett entreprenadavtal och inga absoluta paralleller kan således dras. HD har dock formulerat frågeställningen på ett sådant sätt att vissa slutsatser ändå får anses vara överförbara även till situationen med överlåtelser av upphovsrätter. Frågeställningen som HD ställde upp var om en förvärvare av en rättighet, med ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, var bunden av ett avtalat överlåtelseförbud på ett sådant sätt att denne inte kan göra sin förvärvade rättighet gällande mot överlåtarens motpart.¹⁵⁶ I ett tidigare fall har HD konstaterat att även en ondtröende förvärvare av en kontraktsfordran kan göra den gällande mot gäldenären, trots ett avtalat överlåtelseförbud.¹⁵⁷ Avtalade förbud mot viss typ av nyttjande tar inte ifrån en ny ägare rätten att nyttja den överlåtna egendomen.¹⁵⁸ HD anser det vara alltför hämmande av den fria omsättningen att begränsa en förvärvares rätt att nyttja förvärvad egendom trots ett överlåtelseförbud.¹⁵⁹ Samtidigt öppnar HD upp för att en motsatt utgång kan vara aktuell i vissa fall och att ett avtalat överlåtelseförbud kan åberopas mot en rättighetsförvärvare.¹⁶⁰ Vilka

---

¹⁵² Dir. 2008:37.

¹⁵³ SOU 2011:32, s. 177 f.

¹⁵⁴ NJA 2015 s. 1040; NJA 1966 s. 97; NJA 2016 s. 51.

¹⁵⁵ NJA 2016 s. 51 p. 9; NJA 2015 s. 1040.

¹⁵⁶ NJA 2015 s. 1040 p. 11.

¹⁵⁷ NJA 1966 s. 97.

¹⁵⁸ NJA 2015 s. 1040 p. 12.

¹⁵⁹ NJA 2015 s. 1040 p. 13; Persson (2019), s. 518–519.

¹⁶⁰ NJA 2015 s. 1040 p. 14.

situationer det skulle kunna vara framgår inte av avgörandet. Detta fall rör dock fastighetsöverlåtelse och det bör sägas att de intressen som ska vägas mot varandra kan ha olika tyngd jämfört med fall av upphovsrättsöverlåtelse. Den praxis som finns är samstämmig och de generella yttrandena från HD kan anses överförbara till fall med upphovsrätter. Att HD uttrycker som skäl att det kan hämma den fria omsättningen gör mig dock något tveksam till om paralleller bör dras till fall där det inte handlar om fordringar utan om upphovsrätter. Lagstiftaren har tydligt markerat att upphovsmannens personliga intresse bör ha ett starkare skydd än vad upphovsrätten som handelsvara bör ha.

Problematiken ligger i vilket intresse som ska ha företräde. Det finns som ovan angett argument åt båda hållen. Å ena sidan så finns det grund för att ett överlåtelseförbud inte gäller gentemot förvärvarens borgenärer om övergången har skett genom ett oneröst fång.¹⁶¹ Upphovsrätten skulle därmed kunna ingå i konkursen. Å andra sidan kan 5 § 5 kap. UB tillsammans med 28 § URL tolkas på ett sådant sätt att upphovsrätter, utan godkännande från upphovsmannen, inte kan utmätas och således inte heller ingå i konkursen.¹⁶² Enligt lagkommentaren till 5 § 5 kap. UB anses det dock som klart att ett överlåtelseförbud inte gäller gentemot köparens borgenärer.¹⁶³ I sådana fall ger 28 § URL inget sakrättsligt skydd för upphovsmannen gentemot tredje man. Det är dock inte otroligt att tänka sig att upphovsmannens ideella skydd och dennes personliga intresse för verket anses väga tyngre. Andreasson påpekar att HD i ett fall där upphovsmannens royaltyskrav för osålda lagervaror borde ha förklarat utgången där upphovsmannen får en prioriterad massafordran med en mer funktionell motivering. Detta skulle bättre spegla de reella grunderna som ligger bakom beslutet och således skulle det vara enklare att dra slutsatser om domens räckvidd. Den prioritering som HD gör är begränsad till royaltyskrav för osålda lagervaror men slutsatsen av Andreassons resonemang är att HD hade kunnat ge en vägvisning om hur man väger

---

¹⁶¹ Claesson Renman, s. 175; NJA 2010 s. 390 p. 3 samt tidigare i kapitlet redovisad praxis.

¹⁶² Se kap. 5.1.

¹⁶³ Karnov internet, utsökningsbalk (1981:774) 5 kap. 5 §, not. 218, 2019-05-08.

upphovsmannens intresse mot borgenärernas genom att motivera beslutet med grund i faktiska konsekvenser och behov.¹⁶⁴

---

¹⁶⁴ Andreasson, s. 439 ff; NJA 2005 s. 510.

7 Analys/Slutsats

7.1 Förbudets verkningar

7.1.1 Obligationsrättsliga verkningar

Det har visat sig svårt att inom detta område göra en klar avgränsning mellan de sakrättsliga verkningarna å ena sidan och de obligationsrättsliga verkningarna å andra sidan. Även om verkningarna berör olika parter och olika förhållanden så existerar de i symbios. Detta tycker jag kommer till uttryck väl i det resonemang som Rosén för kring om att det intresse som väger tyngst styr huruvida ett konkursbo måste respektera överlåtelseförbudet i 28 § URL.¹⁶⁵ Med det menar jag att en tredje parts intresse, borgenärerna, kan göra så att ett obligationsrättsligt förbud inte får någon sakrättslig verkan. Det betyder dock inte att förbudet inte får en obligationsrättslig verkan mellan upphovsmannen och konkursboet. Om ett konkursbo kan inträda i konkursgäldenärens avtal, vilket det bör kunna göra utan större svårigheter, så åtar det sig samtidigt de förpliktelser som avtalet för med sig.¹⁶⁶ Därmed gör sig konkursboet skyldig till kontraktsbrott om det väljer att överlåta en förvärvad upphovsrätt vidare till borgenärerna. Den obligationsrättsliga verkan blir då att upphovsmannen kan kräva ersättning av konkursboet för kontraktsbrott.

För att inte hamna i skadeståndsrättens område får jag lämna en annars intressant aspekt kring ersättningsberäkning och gå vidare till en minst lika intressant aspekt av en sådan talan. Nämligen att om upphovsmannen skulle vinna en ersättningstalan så är skadeståndsfordringen ställd mot ett konkursbo. Det är inte vågat att påstå att det är en ganska svag och osäker fordran för upphovsmannen. Till upphovsmannens fördel är det faktum att fordran troligtvis skulle bli en massafordran eftersom den grundar sig enbart

---

¹⁶⁵ Se kap. 6.1 sista stycket.

¹⁶⁶ Se kap. 5 och framförallt 5.2.1 angående konkursboets inträdesrätt i avtalet.

på konkursboets handlingar och således är en fordran som konkursboet ådragit sig, inte konkursgäldenären.¹⁶⁷ Vid en första anblick verkar de obligationsrättsliga verkningarna inte tala för upphovsmannens fördel eftersom konkursbon normalt sett inte är särskilt kapitalstarka. Med tanke på att det är en massafordran som troligtvis uppstår tror jag dock att utgången blir mer gynnsam än vad den hade varit om fordran varit ställd mot förvärvaren, konkursgäldenären, innan konkursboets inträde i avtalet. Förvärvaren har försatts i konkurs eftersom denne är inkapabel att betala av sina skulder. Upphovsmannens fordran hade i konkursen blivit en oprioriterad konkursfordran och sannolikheten för upphovsmannen att få den betald hade minskat avsevärt.

Vid samma situation som ovan, där överlåtelseförbudet inte får några sakrättsliga verkningar gentemot tredje man och en överlåtelse till en sådan tredje man sker så kan upphovsmannen dessutom göra samma anspråk på eventuella intrång mot tredje man som den kunde mot den ursprunglige förvärvaren, överlåtaren. Det ideella skyddet består oavsett och den nya förvärvaren måste ta hänsyn till den ideella rätten för att inte begå upphovsrättsintrång.¹⁶⁸

Undantaget i 28 § URL gör att en upphovsrätt kan ingå i en överlåtelse av rörelse eller delar av rörelse utan avtalat godkännande från upphovsmannen. Det ger konkursboet en möjlighet att undvika massaansvar. Det är dessutom önskvärt för konkursboet att kunna överlåta hela rörelsen eftersom avveckling ska ske så förmånligt och snabbt som möjligt.¹⁶⁹ Undantagets utformning ställer dock till det för konkursboet, precis som Hägglund poängterar, eftersom överlåtaren är fortsatt ansvarig för avtalets fullgörande.¹⁷⁰ Att konkursboet skulle ta på sig sådana förpliktelser ter sig otroligt eftersom det i tid kan röra sig om ett långtgående förpliktigande och därmed är raka motsatsen till hur en förvaltare ska avveckla boet.

---

¹⁶⁷ Se kap. 5.1.

¹⁶⁸ Se kap. 2.2.2.

¹⁶⁹ Se kap. 4.

¹⁷⁰ Se kap. 6.2.

Undantaget ger således i praktiken ingen reell möjlighet för konkursboet att undvika massaansvar.

Överlåtelseförbudet i 28 § URL ger i sig således inga större obligationsrättsliga verkningar än ett avtalsvillkor. Om man däremot adderar konkurssituationen och om konkursboet är den som bryter mot förbudet så får upphovsmannen större chanser att erhålla ersättning eftersom skadeståndsfordran skulle bli en massafordran.

7.1.2 Sakrättsliga verkningar

Beroende på vilka rättskällor man undersöker blir svaret för överlåtelseförbudets sakrättsliga verkningar olika. Vid en genomgång av praxis från HD så står det klart att ett överlåtelseförbud inte har någon sakrättslig verkan gentemot tredje man. Problemet är avsaknaden av praxis specifikt för upphovsrätter där hänsyn behöver tas till överlåtelseförbudet i 28 § URL. De flesta fall som berör överlåtelseförbud handlar om fastigheter och fordringar. Det fall som ligger närmast till hands både i tid och typ av egendom är "Licensavtalet".¹⁷¹ Slutsatserna man kan dra därifrån ger dock inte heller dem något tydligt svar då egendomen i fråga var en skadeståndsfordran uppkommen från ett upphovsrättsligt avtal. HD behandlar avtalet och genom avtalet uppkomna fordringar som en enhet eftersom en annan tolkning hade försvårat bedömningen avsevärt. I övrigt ger HD inga indikationer på att utfallet hade blivit detsamma om det endast hade rört sig om själva rätten till verket. "Licensavtal"-fallet leder till samma slutsats som tidigare rättsfall om överlåtelseförbud. Trots det anser jag inte att något definitivt svar på frågan om 28 § URL har sakrättslig verkan mot tredje man kan ges. Det beror mycket på 28 § URL i sig, hur den är utformad och vilka intressen som ligger bakom den. Även i litteraturen antyds det att 28 § URL sätter stopp för förvaltaren att göra en upphovsrätt tillgänglig för konkursborgenärerna.¹⁷²

---

¹⁷¹ Se kap. 6.1 för genomgång av fallet.

¹⁷² Se kap. 6.2 första stycket.

Samtidigt finns det fler än en åsikt i litteraturen som är inne på den linje som förs av HD, att förbudet inte har någon sakrättslig verkan gentemot tredje man.¹⁷³ Dessa åsikter förs ofta med grund i att borgenärerna får en alltför svag ställning om så inte vore fallet. Med praxis, litteratur och lagkommentarer i beaktande skulle jag påstå att det mesta tyder på, ur en endast insolvens- och sakrättslig aspekt, att ett överlåtelseförbud inte har någon sakrättslig verkan mot tredje män. Dessa kan således göra sin förvärvade rätt gällande. Skillnaden är att det i dessa källor handlar om avtalade förbud. Upphovsrätten har ett lagstadgat förbud som dessutom är en presumtion och gäller så länge ingenting annat avtalas. Detta tyder enligt min mening på att lagstiftaren vill skydda upphovsmännen vilket givetvis måste tas i beaktning i utredningen av den här frågan.

Inte heller förvärvarens goda eller onda tro om överlåtelseförbudets förekomst verkar spela någon roll i frågan om denne kan göra sin förvärvade rätt gällande.¹⁷⁴ Detta har visat sig i ovan redovisad praxis och diskuterades i föredragningen till "Licensavtalet"-fallet. HD nämner inget om detta i sina domskäl men med tanke på att utfallet blev som föreslagit enligt föredragningen så har i vart fall inte HD motsatt sig att även en ondtröende förvärvare kan göra sin förvärvade rätt gällande.

Eftersom inget tydligt svar finns blir det i slutändan en fråga om vilket intresse man anser mest skyddsvärt. Anser man att upphovsmännen ska ha det starkare skyddet så finns det belägg för en tolkning som gör att 28 § URL ger upphovsmannen ett sakrättsligt skydd gentemot tredje män. Enligt min uppfattning ter sig detta som den mest rimliga bedömningen när det handlar om upplåtelser av nyttjanderätter. Att upphovsmannen valt att endast upplåta en nyttjanderätt tyder på att denne både är mån om att behålla förfoganderätten över verket samt vem denna nyttjanderätt ska tillfalla. Har upphovsmannen istället valt att överlåta hela förfoganderätten tyder det snarare på att denne är intresserad av att göra en ekonomisk vinning eller

---

¹⁷³ Se kap. 6.2.

¹⁷⁴ Se kap. 6.1 och fotnot nr. 130.

inte längre anser sig lika personligt fäst vid verket. Dessa exempel är grovt förenklade och det finns givetvis fler och mer djupgående överväganden för en upphovsman att ta ställning till innan denne tillåter en övergång av hela eller delar av den ekonomiska rätten för verket. Vid en fullständig överlåtelse av förfoganderätten har dock upphovsmannen av sagt sig hela den ekonomiska rätten och något sakrättsligt skydd bör i min mening inte finnas mot tredje man i ett sådant fall. Det skulle ge konkursboets borgenärer en avsevärd försämrad ställning om så inte vore fallet. Upphovsrätter kan utgöra stora värden och det ter sig orimligt att överlåtelseförbudet i 28 § URL skulle ha en så stor verkan. Det skulle dessutom helt gå emot den inom sakrätten fastställda principen om att överlåtelseförbud inte har någon sakrättslig verkan mot tredje man.

7.2 En intresseavvägning mellan upphovsmän och borgenärer

Som tidigare nämnts kan man landa i olika bedömningar av överlåtelseförbudet i URL beroende på vilket intresse man anser mest skyddsvärt. HD går inte gärna in på resonemang om den faktiska intresseavvägning som ligger bakom besluten och uppförandet av 28 § URL i sina domskäl.¹⁷⁵ Detta kan bero på en ovilja att ta i ämnet när det inte är direkt nödvändigt eller att HD inte vill skapa ett prejudikat i frågan för att på så vis vara fri att göra den bedömningen i enskilda fall. Om anledningen är den senare skulle det krävas ytterligare ställningstaganden om vilka parametrar som vägs in i en sådan bedömning. Utan några bedömningskriterier hjälper den anledningen föga för att skapa en förutsebarhet för upphovsmännen och borgenärer.

Intresseavvägning är inte heller på något sätt svart eller vit. Även upphovsmännen bör ha intresse av att borgenärernas ställning är någorlunda stark och i vart fall förutsebar om upphovsmännen vill kunna dra någon

---

¹⁷⁵ Se stycket om Andreassons påpekanden i kap. 6.2.

ekonomisk nytta av sina verk. Med tanke på upphovsrätters potentiellt höga värden kan det således vara nödvändigt med någon form av extern kapitalanskaffning för förvärvare. Det är inte troligt att en investerare skulle gå med på att finansiera en förvärvare om upphovsrätten inte utgör en tillgång som är möjlig att realisera vid en konkurs. Situationen är problematisk även vad gäller upplåtta nyttjanderätter om 28 § URL gör att upphovsmannen får en massafordran på konkursboet.¹⁷⁶ Konkursborgenärernas ställning blir kraftigt försvagad vilket kan leda till att såväl investerare som kreditgivare väljer andra marknader än upphovsrätter. Något som i slutändan även skulle påverka upphovsmannens ekonomiska vinning av verket då dennes potentiella köpare inte kommer vara lika kapitalstarka.

Vid en avvägning mellan upphovsmän och borgenärs intresse är det lätt att låta sig luras av semantiken kring ordet borgenärer. Bland borgenärerna befinner det sig nämligen inte endast stora banker eller kapitalstarka investerare utan även småföretagare och i vissa fall även privatpersoner. Det kan röra sig om en nära vän till någon i det bolag som förvärvar upphovsrätten som valt att låna ut sina privata pengar. Är denna persons intresse mindre skyddsvärd än en upphovsmans?

Upphovsmännens intresse är enligt de flesta helt klart skyddsvärd. Det är då viktigt att klargöra vilket intresse det är som vägs mot borgenärernas intresse att få sina fordringar betalda. Det får anses handla om upphovsmannens personliga intresse av sitt verk. Upphovsrätten uppstår från ett personligt skapande och det är inte svårt att acceptera att det då kan uppstå emotionella band för upphovsmannen till verket. Jag anser inte upphovsmannens ekonomiska intresse som särskilt skyddsvärd när det ställs mot borgenärernas intresse. Det står upphovsmannen helt fritt att välja hur den vill profitera på sitt verk och om den vill göra så överhuvudtaget. Det finns dessutom lagstöd som skyddar upphovsmannens ekonomiska intresse

---

¹⁷⁶ Jfr kap. 7.2.

om denne skulle göra en oskäligt dålig affär.¹⁷⁷ Med tanke på upphovsrättens karaktär står det dock klart att det är det personliga intresset för verket som anses extra skyddsvärt. Även för detta finns lagstadgade skydd och de är dessutom relativt starka. Det ideella skyddet upphovsmannen har består under upphovsmannens hela livstid och en lång tid därefter, oavsett sakrättsligt skydd mot borgenärer eller inte.¹⁷⁸ Det betyder att upphovsmannen är skyddad mot kränkande behandling av verket och kan föra en intrångstalan oavsett vem som äger den ekonomiska rätten för verket. Upphovsmannens ersättning grundas då på om dessa intressen faktiskt har tagit skada på grund av behandlingen av verket.

Har någon skada eller kränkande behandling av verket inte skett så antyder 28 § URL att upphovsmannen ändå bör skyddas eftersom det är själva överlåtelsen i sig som gör att förbudet bryts. Det ger ett väldigt långtgående skydd för upphovsmännen. Jag finner därför Möllers förslag om en omvänd presumtion som mer rimlig. Att upphovsrätten är fritt överlåtbar så länge inte något överlåtelseförbud har avtalats.¹⁷⁹ I utgångsläget får givetvis upphovsmännen ett försämrat skydd men möjligheten för ett överlåtelseförbud består. Om upphovsmannen i avtalsförhandlingarna inte lyckas få till ett sådant förbud så är den ideella rätten fortfarande skyddad.

I fallet med Evert Taube-fotografiet så ger HD uttryck för att upphovsrätter ibland får anses ha en stark karaktär av handelsvara.¹⁸⁰ I det fallet använde man sig av en omvänd presumtion trots att 28 § URL i högsta grad var gällande. Detta visade sig inte enbart av utfallet i domen utan även i domskälen där HD slår fast att det måste vara underförstått för upphovsmannen att en vara avsedd för vidareförsäljning till konsumenter överförs vidare till återförsäljare och används i marknadsföring. HD menade att upphovsmannen borde ha klargjort att han motsatte sig en sådan överlåtelse. Resonemanget är enligt min mening rimligt av HD ur en

---

¹⁷⁷ Se kap. 3.2.

¹⁷⁸ Se kap. 2.2.2.

¹⁷⁹ Se kap. 6.2.

¹⁸⁰ Se kap. 4.

skälighetsbedömning men det går samtidigt rakt emot vad som står i 28 § URL och specifikationsgrundsatsen. Detta skapar ju såklart en än större oklarhet kring vilken effekt 28 § URL faktisk får. Att HD i vissa fall, med hänsyn till avtalets syfte och praktiska funktion, ger upphovsrätter en sådan stark karaktär av handelsvara talar dock för en bedömning som gynnar borgenärerna. Ser man upphovsrätten som en handelsvara snarare än en till upphovsmannen personligt sammankopplad egendom så bör rimligtvis även 28 § URL ges mindre betydelse. Detta eftersom lagregeln bygger på upphovsmannens personliga intresse för verket.

Med hänvisning till föregående kapitel är det svårt att helt klart avgöra vilka verkningar 28 § URL har.¹⁸¹ Ser man endast till de bakomliggande motiven och en intresseavvägning med borgenärerna ter det sig nästan som att 28 § URL mest har en symbolisk effekt. Upphovsmännens personliga intresse för verken är skyddsvärt men frågan är om en sådan symbolisk lagstiftning är nödvändig med tanke på det redan starka skydd upphovsmannen har. Även utan bestämmelsen skulle upphovsmännen genom avtalsfrihet ha möjlighet att ställa upp ett överlåtelseförbud. Å andra sidan är det inte säkert att argumenten som talar för upphovsmannen vad det gäller sak- och obligationsrättsliga verkningar skulle vara lika starka utan denna markering från lagstiftaren.

7.3 Slutkommentar

Vad gäller överlåtelseförbudet i 28 § URL och vilka obligationsrättsliga verkningar det får anser jag att den samstämmighet som råder enligt praxis och i litteraturen ger en tillräckligt god grund för att kunna besvara frågan. Bryter den ursprunglige förvärvaren mot överlåtelseförbudet så kan denne bli ersättningsskyldig gentemot upphovsmannen. Detta förutsätter att upphovsmannen har lidit skada av vidareöverlåtelsen till tredje man.¹⁸²

---

¹⁸¹ Se kap. 7.1.

¹⁸² Se kap. 7.1.1.

När det kommer till de sakrättsliga verkningarna är det inte lika klart vad som faktiskt gäller. Allt sammantaget lutar dock min ödmjuka bedömning mot att 28 § URL inte har någon sakrättslig verkan gentemot tredje man, med undantag för upplåtelser av nyttjanderätt. Upphovsmannen har fortfarande ett starkt skydd genom den ideella rätten och kan därigenom försäkra sig om att verket behandlas med värdighet. Upphovsmannen kan föra samma talan mot förvärvaren som den kunde gentemot överlåtaren när det kommer till såväl den ideella rätten som den kontraktsrättsliga.

Det som gör framförallt de sakrättsliga verkningarna svårbedömda är att det finns goda argument för båda utfallen. Som ovan redovisat beror det mycket på vilket intresse man anser väga tyngst. I majoriteten av litteraturen och av de paralleller som kan dras från praxis verkar borgenärens intresse vara det mest skyddsvärda. Det som talar emot är utformningen av URL och intresset från lagstiftaren att skydda upphovsmännen. De olika sidornas intressen är dock inte så svartvita att en sådan uppställning kan göras utan att bli missvisande. Upphovsmännen bör, om de vill dra ekonomisk nytta av sina verk, även de ha intresse av ett kapitalstarkt borgenärskollektiv med en vilja av att investera i upphovsrätter. Att ge upphovsrätter en starkare karaktär av handelsvara är enligt min mening således inte synonymt med att upphovsmännens ställning skulle försämrats. Det blir dock även då en avvägning för upphovsmännen mellan ekonomisk nytta och personlig koppling till verket och vilket intresse som för upphovsmannen där väger tyngst är inte jag rätt person att uttala mig om.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

- Andreasson, Jens, *En funktionell syn på rättigheter och juridisk argumentation - utifrån exemplet upphovsrättshavarens ställning i konkurs*, SvJT 2006, s. 437–452
- Bernitz, Ulf, *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, Fjortonde upplagan, Jure, Stockholm, 2017
- Bernitz, Ulf, *Om dubbelupplåtelse av uppföranderätt*, Nordiskt Immaterialt Rättsskydd (NIR), 1959
- Büller, Christopher, Hägglund, Kent och Selander, Erik, *Konkursbos rätt att överlåta varumärkeslicens*, i: Gorton, Lars, Heuman, Lars, Persson, Annina H. & Sjöberg, Gustaf (red.), *Festskrift till Göran Millqvist*, Jure förlag, Stockholm, 2019
- Endestad, Merete, *Opphavsrett og konkursbeslag – En formuerettslig analyse av opphavsrettigheter som dekningsobjekt*, Skipnes Kommunikasjon/ Universitetet i Bergen, 2019
- Henriksson, Per, *Översikt över det sakrättsliga skyddet för upphovsrätt*, i: Persson, Annina H., Levin, Marianne & Wolk, Sanna (red.), *Immaterialrätt & sakrätt*, Juridiska fakulteten, Univ., Stockholm, 2002
- Hessler, Henrik, *Allmän sakrätt: om det förmögenhetsrättsliga tredjemansskyddets principer*, Norstedt, Stockholm, 1973
- Håstad, Torgny, *Den nya köprätten*, 5., omarb. uppl., Iustus, Uppsala, 2003
- Håstad, Torgny, *Immaterialrätt och konkurs: Debatt*, i: *Insolvensrättsligt forum 22-23 januari 1997: immaterialrätt och konkurs, abandonering, utvärdering av konkurslagstiftningen*, Iustus, Uppsala, 1997
- Håstad, Torgny, *Sakrätt: avseende lös egendom*, 4., omarb. uppl., Norstedt, Stockholm, 1990
- Hägglund, Kent, *Vidareöverlåtelseförbudet och begränsningar i spridningsrätten för upphovsrätt i konkurs*, i: *Insolvensrättsligt forum 22-23 januari 1997: immaterialrätt och konkurs, abandonering, utvärdering av konkurslagstiftningen*, Iustus, Uppsala, 1997

- Levin, Marianne, *Immaterialrätten – En introduktion*, i: Persson, Annina H., Levin, Marianne & Wolk, Sanna (red.), *Immaterialrätt & sakrätt*, Juridiska fakulteten, Univ., Stockholm, 2002
- Levin, Marianne, *Lärobok i immaterialrätt: upphovsrätt, patenträtt, mönsterrätt, känneteckensrätt i Sverige, EU och internationellt*, Elfte upplagan, Wolters Kluwer, Stockholm, 2017
- Martinson, Claes, *Sakrätt avseende annat än egendom*, i: Lambertz, Göran, Lindskog, Stefan & Möller, Mikael (red.), *Festskrift till Torgny Håstad / [redaktörer Göran Lambertz, Stefan Lindskog, Mikael Möller]*, Iustus, Uppsala, 2010
- Maunsbach, Ulf & Wennersten, Ulrika, *Grundläggande immaterialrätt*, Fjärde upplagan, Gleerups, Malmö, 2018
- Millqvist, Göran, *Sakrättens grunder: en lärobok i sakrättens grundläggande frågeställningar avseende lös egendom*, Åttonde upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2018
- Möller, Mikael, *Immaterialrätter och konkurs – en översiktlig karta*, i: *Insolvensrättsligt forum 22-23 januari 1997: immaterialrätt och konkurs, abandonering, utvärdering av konkurslagstiftningen*, Iustus, Uppsala, 1997
- Möller, Mikael, *Konkurs och kontrakt: om konkursboets inträde i gäldenärens avtal = [Bankruptcy and contracts] : [on the bankruptcy estate's entry into the debtor's contracts]*, Iustus, Diss. Uppsala : Univ., Uppsala, 1988
- Möller, Mikael, *Konkursboets inträde i gäldenärens avtal*, i: *Insolvensrättsligt forum 22-23 januari 1990: rekonstruktion av insolventa företag, skuldsanering, konkursboets inträde i gäldenärens avtal*, Iustus, Uppsala, 1990
- Olsson, Henry & Rosén, Jan, *Upphovsrättslagstiftningen: en kommentar*, 4., [rev.] uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016
- Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt?: om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, 1. uppl., Fritze, Stockholm, 1995
- Persson, Annina H., *Betingelser – En svårfångad sakrättslig företeelse*, i: Gorton, Lars, Heuman, Lars, Persson, Annina H. & Sjöberg, Gustaf (red.), *Festskrift till Göran Millqvist*, Jure förlag, Stockholm, 2019
- Persson, Annina H., *Om ägarförbehåll vid upphovsrätt och patent*, i: Persson, Annina H., Levin, Marianne & Wolk, Sanna

(red.), *Immaterialrätt & sakrätt*, Juridiska fakulteten, Univ., Stockholm, 2002

Persson, Annina H., *Upphovsrätt - en udda egendomskategori i sakrättsliga och insolvensrättsliga sammanhang*, i: Bakardjieva Engelbrekt, Antonina (red.), *Festskrift till Marianne Levin*, Norstedts juridik, Stockholm, 2008

Renman Claesson, Katarina, *Övergång av upphovsrätt och närstående rätt och de sakrättsliga konsekvenserna*, i: Persson, Annina H., Levin, Marianne & Wolk, Sanna (red.), *Immaterialrätt & sakrätt*, Juridiska fakulteten, Univ., Stockholm, 2002

Rosén, Jan, *Förlagsrätt: rättsfrågor vid förlagsavtal*, Juristförl., Diss. Stockholm : Univ., Stockholm, 1989

Rosén, Jan, *Upphovsrättens avtal: regler för upphovsmäns, artisters, fonogram-, film- och databasproducenters, radio- och TV-bolags samt fotografers avtal*, 3., [omarb.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2006

Sandgren, Claes: ”Är rättsdogmatiken dogmatisk?”. I: *Tidskrift för Rettsvetenskap*, 2005

Welamson, Lars & Mellqvist, Mikael, *Konkurs och annan insolvensrätt*, 11., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013

Tryckta källor

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

Dir. 2008:37 Översyn av vissa frågor om upphovsrätt

SOU 1956:25 Upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk

SOU 2010:24 Avtalad upphovsrätt

SOU 2011:32 En ny upphovsrättslag

Propositioner och regeringskrivelser

Prop 1960:17 till riksdagen med förslag till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m.m.

Prop 1987/88:4 om pantsättning av patent

Elektroniska källor

Karnov internet, lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 1 kap. 1 §, not 2, 2019-02-27

Karnov internet, utsökningsbalk (1981:774) 5 kap. 5 §, not. 218, 2019-04-11

Karnov internet, konkurslag (1987:672) 7 kap. 8 §, not 258, 2019-04-10

Olin, Anders, *Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 1 §*, Lexino 2018-12-30

Olin, Anders, *Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 27 §*, Lexino 2018-12-30

Patent- och registreringsverket, *Affärsnytta med immaterialrätter*, <<https://www.prv.se/sv/varfor-immaterialratt/affarsnytta-med-immaterialratt/>>, besökt 2019-05-21

Ramberg, Christina, *Avtalslagen 2010 § 11.3.3*, <www.avtalslagen2010.se>, besökt 2019-04-20

Rättsfallsförteckning

EU-domstolen

C-306/05 SGAE mot Rafael Hoteles SA, EU:C:2006:764

C-5/08 Infopaq International A/S mot Danske Dagbladets Forening,
EC:C:2009:456

Högsta domstolen

NJA 1964 s. 99

NJA 1966 s. 241

NJA 1966 s. 97

NJA 1967 s. 143

NJA 1993 s. 468

NJA 1994 s. 74

NJA 1995 s. 256

NJA 1998 s. 135

NJA 2005 s. 510

NJA 2008 s. 444

NJA 2009 s. 695

NJA 2010 s. 390

NJA 2010 s. 559

NJA 2010 s. 617

NJA 2015 s. 1040

NJA 2016 s. 51